

Byneset historielag

ÅRSHEFTE 2017

22. ÅRGANG

INNHold:

Ord fra historielagets leder	Side 3
Helle og Henrik Haugum - Ei interessant livshistorie	Side 5
Byneset musikkorps	Side 11
Om Olav den helliges mirakler på Hanger	Side 18
For 100 år siden - Fra Johannes Utness' dagbok	Side 21
Bjarne Smed	Side 24
Grønlia	Side 27
En vandringsmann fra Byneset	Side 31
Sætrer på Byneset	Side 32
Anders Flakk setter barn på lensmannsdattera	Side 35
Folkets Hus	Side 37
Husmennene som ble borte på sjøen	Side 40
Fra Byvigingernes ungdomsforenings avis	Side 44
Besøk fra Amerika 2017	Side 45
Postgang for 130 år siden	Side 49
Inbydelse til Sotmyrstafetten 1944	Side 49
Hvor ble det av Ingeborg Larsdatter?	Side 50
Byneset Historielag på sommertur til Orkanger og Løkken	Side 52
Åpning av Thampaviljongen	Side 55
Kuøra grustak A/S	Side 56
Glimt fra arkivet	Side 57
Historisk vandring på Langørgen	Side 58
Faktura Kontingent	Side 59
Julegavetips	Side 60
Løsning på Julequiz 2016	Side 62
Julenøtter 2017	Side 63

Framsidede: Hytta på Storheia, reist i 1931. Den stod til ut i 1960-årene.

Foto: Trondheim Leif Okkenhaug/NTNU UB - Lisens: CC BY-SA 4.0 - ID: UBT-TO-081828_01

Bidragstere: Torger Onsøyen, Kristoffer Haugum, Lars Tore Langørgen, Knut Olav Aasegg, Einar Fossen, Helge Rye, Inge Olav Berg, Arne Håbjørg, Sissel Haugrønning og Ole Arnfinn By.

Utgiver: Byneset Historielag Redaktør/layout: Torill Aasegg Trykk: Skipnes A/S

ORD FRA HISTORIELAGETS LEDER

TIL ALLE BYNESINGER!

Det har blitt en vane/uvane å skrive noen ord om Historielagets virksomhet på denne tiden, og litt om året, generelt. Vi skriver 10. oktober og har lagt bak oss kanskje årets beste måned, september. Den reddet inntrykket av en heller miserabel sommer for oss, og ennå kan vi håpe på fine senhøstdager. Sist vinter bød også på gode snøforhold i Marka for den som ville ta en skitur der, men sparsomt ned mot Byneset. Vind og vestavær har lett for å fare stygt med de kvite krystaller her hos oss.

For de fleste av Historielagets medlemmer er nok vinter med snø og is mer et problem enn et gode. Vi må innse at de fleste av våre medlemmer er passert 50, ja kanskje 60 år.

Historielaga i vårt område er alle i 20-årene. Det gjelder både Byåsen, Heimdal og Byneset.

Laga er unge, men medlemsmassen trekker på årene, så vi ønsker oss derfor yngre medlemmer som kan bringe nye impulser inn i arbeidet vårt.

Historielaga legger ned et betydelig samfunnsnyttig arbeid gjennom skriftlige utgivelser som på den måten dokumenteres for ettertiden, i stedet fra å bli glemt for alltid!

Årsheftet gikk i 2016 tilbake til A4 format, og det ble etter de fleste sin mening lettere både å bla i og å lese. At det ble distribuert gratis bare til lagets egne medlemmer, møtte heller ikke så stor skuffelse som vi var redd for. I år 2017, blir det samme ordning, men prisen blir kr 100,- for salg til ikkemedlemmer og til medlemmer som ønsker flere hefter. Vi oppfordrer alle lesere å komme med innspill til årsheftet, det være seg alt fra ideer til

ferdige artikler. Mye er omtalt i våre årshefter, men fremdeles finnes ukjent stoff fra Byneset, og om folk som lever eller har levd her.

Årsmøtet var 6. mars i Rye samfunnshus. «Primstaven – våre forfedres almanakk» var tittelen på konservator og historiker Terje Bratberg sitt foredrag. Terje Bratberg var hovedforfatter i vår bygdebok 4: «Fra Odin og Tor til St. Michaelskirken på Stein», og er for oss på Byneset en populær foredragsholder. Primstaven rakk han stort sett bare ene siden av, og vi fikk samme kveld spørsmål om når han skulle komme tilbake og ta den andre.

Så var det kaffepause med julebrød og bløtkake som tradisjonen er på årsmøtet.

Videre årsmøtesaker og løsning på «Julenøtter,» og nok en gang stor takk til lagets «Viggo Valle», Ole Arnfinn By. Han har stått for denne programposten i alle år fra lagets begynnelse.

Vårmøtet var tirsdag 25. april i Rye samfunnshus. Knut Olav Aasegg hadde laget en «Historisk billedkavalkade fra Byneset, gårder og landskap» som ble meget godt mottatt. Artig var det at det kom kommentarer fra de frammøtte hele tiden, og Knut Olav kunne forhøre seg om detaljer på bildene. For oss i styret er det en befrielse å ha eget lyd og framviserutstyr, og slippe å svette foran hvert møte i angst for at noe ikke fungerer.

Kulturell underholdning ved "60+", og for første gang i Byneset Historielag sin historie, «Allsang». Knut Olav viste tekstene på stor-skjerm og det ble godt mottatt av deltakerne på møtet.

Alt dette før vi visste noe om høstens store diskusjon om sang i skolen, og skriving for og imot i Adresseavisens «Ordet fritt» spalter.

Navneforsker Nils Jørgen Gaasvik orienterte til slutt om et stedsnavnprosjekt som han ønsket hjelp til fra oss på Byneset.

Årets forsommerutflukt var lørdag 10. juni med buss til Orkanger og Løkken og tur med Thamshavnbanen. Den har egen omtale av Sissel Haugrønning i heftet.

Søndag 8. oktober møttes vi på gården Langørgen; Bekken hos Lars Tore Langørgen. Han tok oss med på en interessant tur i Langørgenområdet, som også har fått egen omtale i heftet.

Nå gjenstår Høstmøtet mandag 6. november. Kjell Ivar Aune fra Byåsen Historielag tar oss med til «llavassdraget», som har hatt stor betydning for næringslivet i vestre del av Trondheim opp gjennom tiden. Vi finner nok paralleller til elver og bekker her på Byneset.

Ellers blir det tradisjonelt møte med kulturelt

innslag, quiz og lagsaker.

Byneset Historielag takker igjen sine medlemmer for oppslutningen gjennom året. Hele tiden ønsker vi også aktive medlemmer, og kom gjerne med tips om aktuelle arbeidsoppgaver og som sagt innspill til årshefte - og valgkomiteen. Til valgkomiteen er det fullt mulig og lovlig å foreslå seg sjøl! Vi lever i ei tid der tillitsverv blir sett på som en byrde, og mange velger å stå utenfor en organisasjon i frykt for å bli valgt inn i et styre eller komite`. Men vi skal ikke langt tilbake i tid da dette var en stor ære!

For styret i Byneset Historielag

Torger Onsøyen

Kontaktinfo:

Byneset historielag
v/Torger Onsøyen
Onsøybakkan 54
7070 Bosberg
post@bynesethistorielag.no

HELLE OG HENRIK HAUGUM

- EI INTERESSANT LIVSHISTORIE

AV KRISTOFFER HAUGUM

Henrik Haugum vart født på Haugum Nordre (kalt Haugom) på Hangersletta på Byneset i 1879. Foreldra var Gurine Hanger frå Hanger Nigard og Peder Haugum. Slehta hans kom til Byneset frå Børsa med Hans Vikken og Elisabeth Hammer som kjøpte Haugum Nordre i 1842.

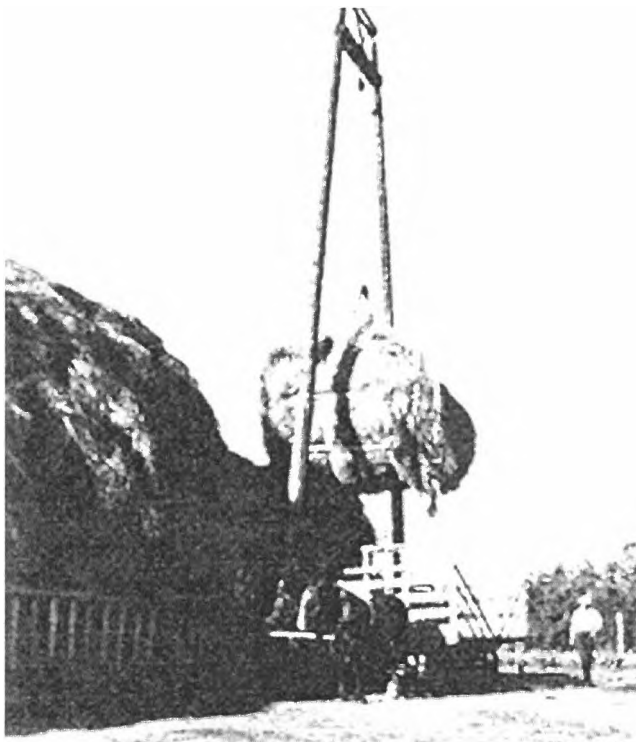
Henrik vart farlaus da han var 10 år. Det prega han kanskje seinare i livet. Han var eigenrådig og sterk. Han var odelsgut og hadde ei søster, Marit, som seinare tok over garden. Da han var 18 år stakk Henrik over tunet til naboenta Ingeborg Haugum, Framigard. Dette vart det uønska resultat av, i allfall frå hans side, så han reiste til Amerika, som de ofte gjorde på den tida. Mora, Gurina hadde høyrte rykte om at han også kanskje hadde fleire eventyr på gang, så ho var glad at han reiste.

Da Henrik var 19 år reiste han til Amerika. Han hadde fått attest frå presten at han hadde fått karakteren "Nesten Meget godt" i kristendomskunnskap. 30. mars reiste han med skipet Juno til New York. Det var ikkje noko luksusreise. Reisemålet var Devil Lake i Nord-Dakota, der han hadde ein onkel, Ole Haugum. De fleste bynesingane som reiste til Amerika hadde nordstatane som mål. Klima og landskap likna på det de var vant med heimafrå, men været var meir ekstremt, 40 gr. varmt og 40 gr. kaldt kunne det være i lange periodar, stormar, tung nedbør med hagl, store som tennis-ballar. Martin Grande frå Verran var gift med husmannsjenta Karen Langørgen frå Byneset. Grande reiste den første tida omkring på forskjellig arbeid, skogsarbeid, farming, jakt og slakting. Da vart han kjent med landskapet, der det var god

jord og vatn for farming. På den tida Henrik kom dit var Grande godt etablert med stor sauefarm ved Musselshell River i Montana. Mange ny-kommarar frå Byneset fekk arbeid hos Grande den første tida. Henrik gjekk i mange dagar for å komme fram dit, og var snøblind. Det er vondt og slitsamt. Da Grande fekk høyre at Henrik hadde gått så langt og var snøblind, så trudde han at han kunne bli ein bra arbeidskar, så han fekk jobb på farmen. Han vart værande der noen år, og lærte mye om saudrift.

Immigrantane til Amerika måtte gjennom helsesjekk da de kom. De måtte brødfø seg sjøl frå første stund, elles vart de sendt til-bake. Det var derfor viktig å få seg arbeid snarast muleg. Da måtte de ta det de fekk. De fleste var vant med tungt kroppsarbeid, og fekk seg arbeid med farming, noen i gruver, jernbane og veiarbeid. Henrik arbeidde også ei tid på jernbanen. Det var ofte arbeidslag. Henrik fekk påskratt frå laget sitt for at han arbeidde for hardt så at han øydela akkorden, sa de. Når han arbeidde med lag, så brukte han å være kokken. Han var opptatt av mat og sunt kosthald heile livet. Kvitt sukker er gift, sa han. Det var tidleg. Mange såg fram til å skaffe seg eiga jord og farm. Mange prøvde seg, men mange mislyktes. De var unge og uerfarne. Jorda de leigde eller kjøpte var dårlegare enn de trudde. Regnet svikta ofte, men snøen kom i overmål, så sau og krøtter kreperte, også av sjukdom.

Henrik reiste nordover til Canada, til provinsen Alberta. Dette er den ekte prærien, store vidder med god jord, men også mye skrin jord. Ekstreme temperaturar, tørke, flaum og stormar. I gjennomsnitt var det 2 av

Vinterfôr til sau legges i stakk.

3 år knapt avling å hauste. Sauene som gjekk ute og åt av høystakkane kunne stormen ta og blåse bortover prærien. Det vart mat for prærieulven.

Mange svalt, og mange måtte gi opp, de reiste frå gard og grunn, da helst til byen for å søke arbeid. Jorda var mesta gratis, så de mista alt de hadde lagt ned av arbeid og pengar. Mange av desse små, grå husa kan ein enno sjå utover prærien, som eit minne om harde tider.

Myndigheitene ville gjerne få folk til å slå seg ned i dette nesten folketomme landet, indianarane var ikkje rekna med. De som slo seg ned betalte berre ein symbolsk sum for jorda. Viss de budde der og dreiv jorda minst seks månader kvart år i tre år så fekk de jorda gratis.

Henrik prøvde seg også. Han homesteaded, dvs kjøpte land i Viking, 30 km søraust for Edmonton, som er hovudstaden for Alberta. Der dreiv han med sau, og gras til vinterfôr. Dette gjekk ikkje så bra. Han gjekk konkurs. Det var nok fleire grunnar til det. Vær og vind var ekstrem, sjukdom på dyra og dårleg avling

var nok hovdegrunnen til at det gjekk dårleg, men det kunne også være personlege grunnar. Det var på denne tida han måtte legge om livet, han var forderva av vellevnet, røyk og drikk, sa han.

Han braut opp frå Viking i 1909 og bytta til seg ny heimstad i Oregon, straks nord for USA-grensa, 80 km sør for Medicine Hat, som er næraste by. No kjøpte han sau i Montana og starta på ny frisk. Han dyrka høy, kveite og litt lin. Her praktiserte han den nye livsstilen. Han vart aktivt med i ei sekt som likna på Jehovas Vitner, og var grunnlagt av ein som heitte Joseph Russel. De var 6 mann som var mest aktiv i sekta, og de bygde eit stort hus som de kalla church, vi vil vel heller kalle det eit bedehus. Imponerende var det i alle fall at de klarte å bygge så stort hus for sekta, samtidig som de skulle drive med farming så de hadde noe å leve av. Tre-materiala til kyrkja henta de med hest, og brukte de tre dagar på kvar tur.

Henrik bygde ei tømmerkoie med to rom for seg sjølv på farmen sin. Med den nye livsstilen hørte det også med å ha eigen familie, meinte han. I 1913, da var han 33 år, reiste han tilbake til Byneset, fast bestemt på å finne seg ei kone. Det var ikkje vanskeleg, stram kar med dametekke, i sin beste alder, med farm i Amerika. Han kunne nok velje på øvste hylle. Mange med gifteferdige døtre venta med spenning på kem han skulle velje. Valget fall på Helle Vevik, ho var 18 år, og var ikkje tung å be. Ho var 14 år da mora døydde. Som nr. 4 i ein syskenflokk på 9 og eldste jenta, vart ho som ei mor for syskena sine, og mye arbeid. Det var tungt å reise frå dem no som ho skulle reise til Amerika, også fordi far hennar døydde dette året.

4. Juni 1913 reiste Henrik med si unge brud med ein båt som heitte *Æro* frå Trondheim, via England til Quebec i Canada. Det var ein gammal båt, og turen tok 11 døgn. Turen gjekk vidare med tog, ca 400 mil, til Medicine Hat i Alberta. Derifrå bars det 8 mil sørover til Orion, der Henrik hadde farmen og huset sitt,

Henrik (1879-1959) og
Helle (1894-1978)

som ein partner tok vare på mens Henrik var borte. No var det mye hardt arbeid som sto føre. Vår og haustonn var gjort med hest, traktorar var enno ikkje vanleg. Høy skulle slåast og leggest i stakk så sauene hadde før for vinteren.

Om hausten vart de sauene som skulle slaktast seld og sendt med tog. Henrik slutta no med skogsarbeid om vinteren. No måtte han være heime og ta seg av sauene, eit par kyr og kone og barn som det etter kvart vart tre av. Han var også aktivt med i sekta, så lenge det varte.

Om våren var det travelt med såing av kveite, og lin. Den klare blåfarga av lin pynta opp i det elles einsformige og fargelause landskapet. Sauklipping med vanleg handsaks var ein storjobb. Ulla vart pakka i store sekker og sendt vekk med toget.

Helle hadde ein bror, Jon Vevik, som var nabo og dreiv med sau. Han var ungkar all si tid. Han og Henrik arbeidde ein del sammen. Det var vanleg at dei hadde ein partner, eller fleire som de samarbeidde med.

Helle hadde også tre andre brør over there,

Ludvik i Vancouver, som var laksfiskar og ungkar, Sivert i Montana som enda opp med farm, gift med Marit Graneggen (Kristianstu), mormor hans Bjørn Langvik. De hadde to sønner som ikkje ville bli farmarar, ein vart lokfører, den andre i postverket. Yngste broren, Bjarne, var på forskjellig arbeid i Montana, også i Yellowstone National Park,

hadde visst også bar og vertshus. Han var også ungkar. I det heile var det manko på kvinnfolk. For kvar kvinne var det seks menn, vart det sagt.

Helle fødte første barnet, Gudrun 26.okt. 1914 i tømmerhuset på prærien med to rom, da var ho 19 år. Einaste hjelpa ho hadde var ei dansk farmarkone som budde eitt par km unna. Henrik måtte jo arbeide på farmen. Det måtte være forferdeleg vanskeleg og skremmande med baby, så ung og utan noen av de fasilitetar som hører med ved fødsel og spedbarn, i ei uisolert tømmerkoie, utan strøm eller innlagt vatn. Men det gjekk bra. To år seinare vart Ester født, og to år etter kom Helen. Det gjekk bra med alle. Det var dårlegast med leikekameratar.

I de seks vekstsesongane Helle og Henrik var på farmen var det berre to år det var bra avlingar. Det var mange som gav opp farming og reiste frå hus og land. Den danske "nabokona" hadde ein bra kjøkenhage, ho hadde god tilgang på vatn. Elles så var det gras/høy og sau som berga dem. Henrik arbeidde hardt, ofte saman med svogeren Jon, framfor alt med å skaffe ved for de kalde vintrane. Henrik var aktiv i menigheta.

Sønnen, Lars som Henrik hadde med naboenta Ingeborg, voks opp på Haugum Framigard. Da han var 19 år avtalte han med faren at han skulle komme over og arbeide på farmen. Han reiste aleine, fekk med seg 15 dollar, og etter ein strabasjøs reise kom han fram ein mørk kveld. Det var eitt lys på prærien. Det var Posthuset, og der var det folk. Dagen etter fekk han skyss med ein svenske, til Henrik. Neste dag vart han sett til å gjerde utgard for sauene. De neste to åra var han med faren på arbeid på farmen, og elles gjette han sauene. Han var nok ein god arbeidskar, som vi skal sjå seinare. Han fekk med seg ein unggut da han gjette sauene, for å lære engelsk. Det var elles også langsamt ute på prærien.

I 1919 reiste Helle og Henrik tilbake til Byneset. Henrik som skulle legge om livsstilen, likte ikkje den amerikanske stilen med stordrift, stor business og hardt arbeid. Han

Huset som Henrik og Helle bodde i.

Lars Haugum, Jon Vevik og Henrik Haugum under saueklipping i Amerika.

ville heim å få seg eit småbruk. Han kom også på kant med sekta om den rette læra.

Etter seks år på prærien var Helle også lei av det livet. Ho ville heim til Byneset, til slekt og venner med de tre døtrene sine. De gjorde avtale med Lars om at han skulle ta over farmen. Det gjorde han delvis på avbetaling. Det var nok skremmande og utfordrande å ta over ein stor farm aleine når han var 21 år,

men sjølvsagt interessant og spennande. Lars var nok ein dugandes kar som klarte oppgaven med glans. Han gifta seg med naboenta, Anna, fekk ein stor familie og utvida farmen så den vart større enn heile Byneset, men det er ei anna historie.

Det var nok godt for Helle og Henrik å komme bort frå slitet, einsemda og all problema med farming på prærien, men det var kanskje også med litt vemod de såg på den enkle heimen på den store farmen, som de aldri skulle sjå att.

No måtte de pakke reisekista og bu seg på ei lang og slitsam reise, med tre småjenter, den eldste fire år, den yngste noen månader. Først var det fire døgn med tog til New York, som var slitsam nok. Likare var det ikkje vidare med 11 døgn på båt til Trondheim via Bergen.

På Byneset kjøpte Helle og Henrik 20 mål jord i Skola (= Skardet) av Anders Vevik, bror hennar Helle. Der budde de også den tida de dyrka opp jord og hage, bygde hus, fjøs, hønhus, stabbur, mastu og garasje. Hest og eit par kyr måtte også kjøpast. Tre jenter til kom til verda de nærmaste åra, Ruth, Nora og Liv. Det vart mye arbeid her også, etter kvart også for de tre jentene som voks opp i Skola, men de angra ikkje på at de kom att.

Etter kvart som de kom i gang med eggproduksjon, frukt og bær kjøpte Henrik ein liten bil for å kjøre til byen, og selje varene på torvet. Det var dårleg bilvei til byen på denne tida, så det tok si tid, og sleit på bilen. Henrik var ein populær torgkaill, med mange gode kundar. Etter kvart vart det opp til 400 verpehøner. Klekkeri hadde han også til eige bruk, men også for salg. Ein generator vart installert i kjellaren for å få lenger lys for hønene. Noen lyspærer var det også inne i huset. Da krigen kom vart det slutt med egg og bilkjøring til torvet, men de fortsette lenge med frukt og bær.

Henrik fanga eitt par raudrevar og tenkte på

revfarm. Det var mye gammelhøn som kunne brukast til mat, men han fann ut det var for mye arbeid og lite lønt, så det vart avslutta.

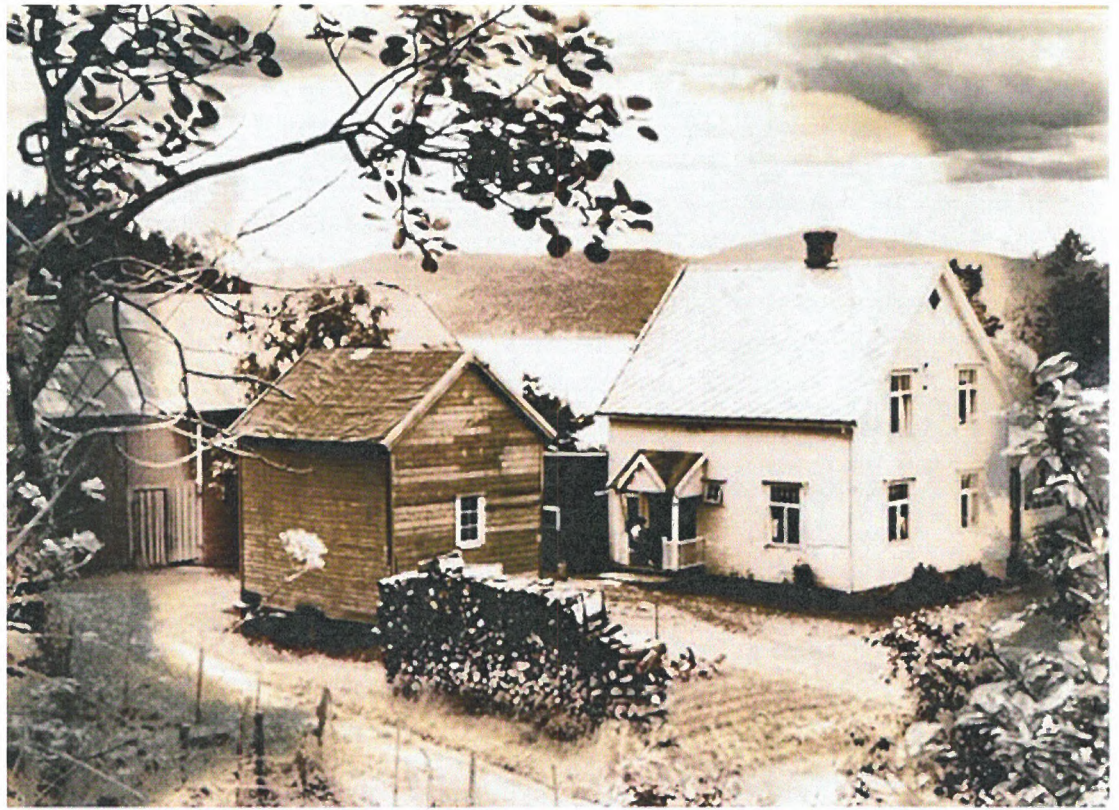
Henrik var patriarken i familien, og det fekk særleg jentene merke. Han kravde disiplin og innsats. Han heldt fast ved sin religion. Menigheita var lita, det skulle visst være eitt par familiar i Trondheim. Han hadde kvar morgon ei stund med Bibelen på kammerset. Det vart korrigerert, overstreka, understreka og lagt til i margin. Han var ikkje plagsamt misjonerande om si tru, men likte å diskutere religion. Han inviterte prestane heim for å diskutere, men de kom aldri. Henrik var i kyrkja berre for familien.

Døtrene vart ikkje døypt eller konfirmert, men voks opp til attraktive og gode ektefeller, 5 på Byneset og den yngste i Bærum. Henrik plagdes ein del med angina, men han ville ikkje ha lege og medisin. Homeopat var det einaste han godtok.

Henrik hadde ein stor Tandberg Sølvsuper radio som streika, så han bar den opp bakken for å ta bussen til byen for å reparere den, men bakken var bratt og Henrik var 80 år, så han stupa og enda sine dagar der.

I 1950 tok dottera, Helen og svigerson Rudolf Røstum over Skola. De bygde nytt større hønhus, og Rudolf fortsette med egg, frukt og bær på torget. Rudolf var også ein dugande musikar. Han spelte fiolin, underviste lærlingar og dirigerte kor og orkester. Enda, da han var 80 år var han aktiv med vedarbeid i skogen. Han hadde ein liten traktor han brukte der, men ein dag fekk han traktoren over seg, og det var slutten for Rudolf.

Helle levde i Skola med Helen og Rudolf og fire barnebarn til ho var 83 år. Etter eit innhaldsrikt og strevsamt liv sa Helle at ho hadde sett det ho skulle sjå og gjort det ho skulle, så no ville ho ikkje meir, så da døydde ho.

Heimen i Skola på Byneset.

Liv (f. 1924), Nora (1922-2009), Ruth (f. 1920), Helle (1894-1978), Helen (1918-1993),
Ester (1916-2007) og Gudrun (1914-1976).

BYNESET MUSIKKORPS

UTDRAG FRA JUBILEUMSBERETNINGEN UTGITT I 1989

AV KNUT OLAV AASEGG

Fra forordet i boka:

I 1985, etter initiativ av Are Braa og Olav Jørund Brå, ble det nedsatt en komitè som fikk i oppgave å lage en beretning til korpsets 100-års jubileum i 1989. Denne komitèen besto av: Asbjørn Megård, Are Braa, Odd Risstad, Jon Ingebrigt Engen, Per Andreas Mule og Olav Jørund Brå.

Komitèens arbeid var til tider svært vanskelig og tidkrevende, da det fra starten og langt opp gjennom årene ikke finnes noe, eller svært lite, som er nedtegnet. De opplysningene som er innhentet fra starten, er basert på personlige samtaler med eldre musikere og andre sang- og musikkinteresserte, og kan derfor til tider være farget av de enkelte personers oppfatning. Vi må på dette grunnlag ta et visst forbehold om at opplysningene som er fremkommet kanskje ikke alltid korrekte, men nærmere kan vi ikke komme.

Når det gjelder det generelle sang- og musikkliv, visste vi at det fantes en del spredte notater rundt omkring. Noe av dette har vi tatt med, for ellers ville det i fremtiden lett gått tapt.

Så siterer vi fra Jubileums-beretningen:

Historikk 1889 - 1968.

I 1888 var det et skytterstevne med påfølgende fest i Sundet på Leinstrand. Der var det hornmusikk fra Byåsen som spilte. Noen bynesinger som var tilstede, likte musikken og ble ganske fort enige om at dette måtte de også kunne lære. Det var forresten visstnok ikke første gangen en slik tanke var oppe - og som tenkt, så gjort.

Om høsten året etter, altså i 1889 da alt var grundig gjennomtenkt og ordnet, gikk tre mann til byen for å kjøpe instrument. Det var Ole Larsen Risstad, Jakob Kristoffersen Nedremule og Andreas Pedersen Mule. Ole L. Risstad hadde for anledningen slakta ei ku for å finansiere kjøpet! Dessuten hadde de lånt kr. 400,- av "Gammel-klokkar'n", d.v.s. Oluf Jakobsen Høyem, som viste stor interesse for saken. På sin tur til byen la de veien om Selsbakk for å få med seg Anders Selsbakk som fagmann. Han het egentlig Rise, men ble omtalt som "Selsbakk" til daglig. Militærmusiker av profesjon, opprinnelig fra Rennebu. Han holdt på og "tok veit" da de kom, men tørka av fingrene og ble med. De kjøpte en ess bass (tuba), to ess kornetter, et ess althorn, to tenorhorn i b, og en b kornett - i alt syv instrumenter. Som en passant kan nevnes at de på hjemtur var innom ei gammel smie på Byåsen og prøveblåste bassen. Anders Rise som var med som fagmann ved instrumentkjøpet var også den som var behjelpelig med råd og vink, og fungerte som instruktør til karene var kommet godt i gang.

De som var med fra starten var:

Ole L. Risstad (esskornett),
Lars O. Mule (2.tenor),
Sivert P. Haug (esskornett),
Anders A. Braa (Althorn),
Jakob Kr. Nedremule (B-kornett)
Isak S. Høyem (Tuba),
Andreas P. Mule (1.tenor)

Dette var mannskaps- og instrumentlista ved starten, men ganske snart ble det utskiftninger og ombytte. Allerede året etter (altså i 1890) slutta Isak Høyem, og Andreas Mule overtok bassen. Anders A. Braa skifta fra horn til

tenor. Jon Eriksen Skogstad begynte på tenor og likeså Lars O. Mule, seinere lensmann Mule, begynte på horn. Det ble straks satt i gang med regelmessige øvelser og den første øvelsen i Byneset Musikkforening ble holdt på Risstad. Dessverre vet vi ikke datoen, for det finnes ikke nedtegnelser fra den gangen. Ingen tenkte vel at dette etter en del år skulle bli verdifull historie.

Vi har de fleste notebøkene fra denne tida, handskrevne og velbrukte. Den eldste datering vi finner der, er Carl Møllers "Festparademarsj" fra desember 1889. Den var forresten korpsets "kjenningsmelodi" helt fram til sammenslutninga mellom Byneset Ungdomskorps og Ytre Bynes Hornmusikklag. Likedan finnes en "Festmarsj", tilegnet Byneset Musikkforening, komponert av Anders Rise i 1889.

Lagets navn er også litt diffust. Vi finner bruk av både Musikkforening og Hornblæserlag. Musikerne skrev som regel notene sine selv og avsluttet da gjerne med dato, navn og i parantes "Horn-blæser". O.J. Høyem brukte konsekvent "Hornblæserlag, men det tror vi kanskje kan være p.g.a. hans radikale språkbruk. I daglig tale het det bare "Musikken". Det er likevel mest nærliggende å tro at det offisielle navnet var Byneset Musikkforening.

Noter ble skaffet til veie på forskjellig vis. Mest kanskje ved at de fikk låne og skrev av hos andre korps. Som nevnt skrev "hornblæserne" av stemmene sine selv. Det er da ikke så rart at nummereringa i de forskjellige bøkene av og til kan virke litt kaotisk. Repertoaret var mest marsjer og dansemelodier, men også en del koraler og annen seriøs musikk.

Det mangla visst ikke på spilleoppdrag. De spilte ofte til dans, både ute og inne, bryllup og begravelser, og ved alle slags tilstelninger. O.J. Høyem skriver i sin "Bynesbok" at allerede julen 1890, ville de spille juletoner fra kirketårnet. Dette ble avslått, noe han beklager fordi "Disse mænd har i lang tid

spillet fælt fagert, endog for folk utenfor Bynes".

Musikerne heftet for hvert sitt instrument, og pliktet alle å svare renter og avdrag på lånet til klokker Høyem. Betegnende for interessen er at de aldri tok betaling for spilling, bortsett fra noen ganger ved arrangement som varte i flere dager - men det var aldri snakk om store summer da heller. Dette var hobby, og et spileoppdrag ble betraktet som en ære. Som rimelig var, gikk det forholdsvis lang tid før lånet var innfridd.

I 1891 deltok musikkorpset for første gang i 17. mai-toget og ellers ved feiringa, og bidro på den måten til å skape fest og høytid over dagen.

I 1892 fikk musikantene uniformsluer av en del av bygdas unge kvinner. Med luene fulgte et vers, samt 40 underskrifter. (Se avsnitt om uniformer)

I 1893 fikk laget en ny tilvekst ved at Aksel Høyem begynte på althorn. I 1894 slutta Jon E. Skogstad. Han begynte på lærerskolen på Levanger. (Ble senere omtalt som "Jo Skul")

I 1895 ble Peder Haug med.

Som tidligere nevnt var det syv mann som i 1889 starta opp, men de spilte sekstett i og med at ess-kornett-stemmen som var melodiførende og vel var den tyngste, ble dublert. Da Aksel Høyem ble med, ble det oktett.

Ved århundreskiftet begynte gammelkarene å gå trøtt av musikken. Om det var mer som en avslutningstur de foretok til Frosta i 1901, eller i et mer spesielt oppdrag, skal være usagt, men en begivenhetsrik tur har det etter diverse utsagn visstnok vært. Egentlig hadde de slutta og lagt instrumenta på hylla allerede i 1900, da Byneset Musikkforening ble rekonstruert og nye folk tok fatt. Det var naturligvis av de "gamle blåsere" de nye hadde lært kunsten. Og om det var nye instrument, var det for en stor del de gamle melodiene som gikk igjen. De som tok fatt i

1900 var Kristoffer Utness, Bernhard Utness, Lars O. Braa (Nygården), Ivar J. Braa, Iver Andreassen Braa, Knut Skogstad og Lars L. Braa. Som instruktør hadde de Jens Nypan fra Leinstrand. Disse karene fortsatte i de gamles spor, og det skortet ikke på interessen nå heller. Som et eksempel kan nevnes da Ivar J. Braa, som var maler av yrke, fikk seg arbeid på Levanger. Han syklet hjem på musikkøvelse, om det så var midt i uka.

I 1902 ble det stor mannskapskrise. Fire av musikerne reiste til Amerika. Det var:

Knut Skogstad,
Iver A. Braa
Lars L. Braa
Ivar J. Braa

Dessuten fikk Lars Braa (Nygården) fast ansettelse som hornblæser ved I.R.12 og ble av den grunn mindre å regne med. (Døde allerede i 1905) Så var det altså bare Kristoffer og Bernhard Utness igjen, men da "trødde" gammelkarene til. Slik holdt de det gående.

Sivert P. Haug, Lars O. Mule, Jakob Nedremule og Andreas Mule var ikke tunge å be i et knipetak når det gjaldt hornmusikken.

I 1905 ble Lars I. Høyem med og straks etter Niklaus Skogstad. Kristoffer Utness hadde på dette tidspunkt byttet ut andretenoren med tuba og Bernhard var gått over på b-kornett. Sistnevnte flytta forresten til Trondheim som yrkesmusiker, men fortsatte i lang tid å delta i Byneset Musikkforening såfremt han hadde anledning.

I 1908 ble Johannes Utness med og lagets sammensetning var da:

Niklaus Skogstad - ess-kornett,
Bernhard Utness - b-kornett,
Johannes Utness - 1. tenor,
Kristoffer Utness - tuba,
Lars I. Høyem - tenor/althorn

Når det knep som verst for mannskap var gammelkarene fremdeles med.

Byneset Hornmusikklag 1901.

Første rekke f.v.: Iver A. Braa, Jens Nypan, Ivar J. Braa og Knut Skogstad.

Andre rekke f.v.: Bernhard L. Utness, Lars L. Braa, Lars O. Braa og Kristoffer L. Utness.

I 1912 fikk laget tilskudd av nye krefter. Om høsten begynte da Sivert M. Høyem - 2.tenor, Jon P. Haug - althorn, Egil Skogstad - b kornett, og Jakob Utness - bass. Nå så det ut som laget skulle være tallmessig reddet, men det varte ikke så lenge. Egil Skogstad flyttet allerede året etter fra Byneset, og Jakob Utness reiste til Trondheim og begynte som bassist ved 5. div.-musikkorps. Kristoffer som måtte begynne å spille tenor da broren starta opp på tuba, tok nå igjen bassen og beholdt den siden.

Det var i denne tida at laget ble en slags losje-orkester, eller om en heller vil, et "Gotemplar-korps". D.v.s. at for å bli medlem, være med å spille, måtte en være "Gotemplar" (Skrevet losjemann). De hadde spesielle losjeuniformer som de brukte. Da Egil Skogstad slutta, stod korpset plutselig uten b-kornett. Situasjonen var uholdbar og for å komme ut av knipa ble det lempet litt på kravene slik at Kristen Mule kunne bli med, selv om han ikke akkurat var "gotemplar".

Ved 100-årsjubilèet 17. mai 1914, var det stor stas og hornmusikken skulle naturligvis gå i spissen. For anledningen hadde "gammelkaran" pussa blank instrumenta sine og stilte opp. Jakob Nedremule, Sivert Haug, Andreas Mule, Anders Braa og Lars O. Mule. Dette var siste gangen så mange av veteranene spilte sammen.

I tida etter 1914 var det en del år uten store omveltninger eller hendelser i laget. Men i 1928 ble det en del forandringer. Kristoffer og Bernhard Utness slutta etter 28 års medlemskap. Samtidig begynte noen ungdommer. En del omveltninger og omorganiseringer ble også foretatt i samme "vaset". Bl.a. ble det innkjøpt to stk. b-klarinetter, og en fikk det som i dag gjerne kalles "Nordisk besetning". Korpset spilte på den tiden mye fra noen store håndskrevne notebøker, til vanlig kalt "Landstad". Det var egenlig oktettutsetning som nå ble komplettert med to klarinettstemmer. Disse bøkene inneholder

en utrolig mengde av marsjer, gamle dansemelodier og forskjellig annet. Etter denne omorganiseringen begynte de å kalle seg Byneset Hornmusikklag. Uniformer var det ikke snakk om på den tida, men de anskaffet seg hvite luer.

Korpset var på denne tida meget anerkjent og spilte ved mange større anledninger. Bl.a. ble de engasjert til å undrholde ombord på M/S Ytjar da den i 1933 gikk ekstratur til Bondelagets landsstevne i Bodø.

I 1935 gikk turen til Stavanger i samme ærend.

I 1936 fikk de forespørsel fra Oppdal om å komme dit og spille 17. mai, være med å kaste glans over nasjonaldagen i fjellbygda. Da de ikke hadde hørt noe fra 17. mai-komitèen på Byneset, (de regnet vel med musikken som en selvfølge), tok de imot engasjementet til både forbauselse og forargelse for bynesingene.

Dirigent var det ikke vanlig å ha på den tida. Det er først i den senere tid vi har blitt så "fine". Nei, tidligere var det én, som regel en klarinettist, som trampa, rekna høgt 3..4!, nikka og så begynte de. Når en var vant til det, virket dette helt utmerket.

I 1936 ble det satt i gang med øvelser for rekrutter i hytta til Jakob Nedremule jr. Med Jakob som instruktør, og seint på høsten samme år ble fem nye medlemmer funnet "nok bevandret udi noteer og spil" til å tre inn i det eksisterende korps. Det var Leiv Utness, Mikal og Lars S. Høyem, Odd Aunan og Lars A. Braa.

Under krigen 1940-45, var det liten aktivitet, men helt stopp var det ikke. Det ble holdt øvelser av og til, og 17. mai ble som regel feiret med et privat arrangement. På denne tida var det en uskrevet lov at når ett av Byneset Hornmusikklags medlemmer fylte 50 år, skulle han tildeles korpsets diplom, påført antall atkive år som musiker i korpset. Denne

skikken holdt seg en del år, men har seinere, desverre gått i glemmeboka.

I 1946 fikk laget et større engasjement i forbindelse med Norges Bondelags landsstevne i Trondheim. Sammen med Ytre Bynes Hornmusikklag besørget de all underholdningsmusikken på stevnet, som varte i 3 dager.

I 1949 fylte Byneset Hornmusikklag 60 år. Dette ble behørlig feiret, slik som 50-årsdagen i 1939, og 40-årsdagen i 1929. Mer om dette under avsnittet som dreier seg om jubileum.

Alt forandrer seg med tida, slik også med musikken. Kravet om dirigent og instruksjon meldte seg sterkere etter hvert, og rundt 1950 ble det vanlig med dirigent i korpset. Det var gjerne en av de eldste musikerne som rekna opp og "vifta" litt i takt. John P. Haug var en slik ulønna dirigent ei tid. Etter han

fulgte Jakob Nedremule jr, og etter han igjen, og fram til 1958, var det Kristen Mule som svingte taktstokken.

Rekrutteringa hadde i grunnen vært dårlig i åra etter krigen, og på årsmøtet hos Lars A. Braa den 6. mars 1958, holdt ei forsamling på syv mann mannskapsopptelling, mulig stemmegruppefordeling m/videre. Resultat: Midlertidig stopp i påvente om situasjonen kunne bedre seg.

Byneset Ungdomskorps.

Da det ble helt stopp i Byneset Hornmusikklag, hadde noen ungdommer allerede en tid, under ledelse og instruksjon av Jakob Nedremule, hatt tilhold og øvelser i hytta hans. Der ble det snart for trangt om plassen, og etter å ha "gått på legd" hos medlemmene ei stund, ble øvelsene flyttet til Folkvang.

Byneset hornmusikklag 1955

Første rekke f.v.: Sivert Høyem, Niklaus Skogstad, Kristen Mule og Odd Aunan.

Andre rekke f.v.: Lars A. Braa, Leiv Utess, Harald Haug, Odd Risstad og Ivar Braa.

En del av de "gamle" musikerne begynte nå på igjen, og ensemblet ble døpt Byneset Ungdomskorps. (På folkemunne: Jakobs Sønner). Han hadde nå, likesom i 1936, tatt strevet med å lære opp nye rekrutter uten å ha fem øre for det. Snarere tvert i mot kanskje heller litt utakk som lønn. Jakob fortsatte som dirigent helt til i 1960, da Ole Hårsaker fra Heimdal overtok.

Byneset Hornmusikklag holdt den 21. november 1958 møte i Folkvang, hvor de "nye" formelt fikk lov og rett til å bruke Hornmusikklagets instrumenter og noter. De instrumentene som var aktuelle var:

1 b-klarinet, 3 b-korner, 1 ess althorn, 1 b-ventilbasun, 1 b-baryton og 1 ess-tuba.

I alt åtte blåseinstrumenter, samt slagverk bestående av stor og liten tromme og bekken med tilbehør.

Noen år senere, 6. februar i 1962, ble det i Folkvang holdt et avviklende møte i Byneset

Jakob Nedremule, 1924

Hornmusikklag. Det ble besluttet at Jakob Nedremule skulle ha, til odell og eie, den gamle ess-tubaen som han hadde spilt på i så mange år. Ivar A. Brå fikk den ventilbasunen som han hadde hatt i alle år, og Niklaus Skogstad fikk til odell og eie ess-korneret, som hadde fulgt han i alle musikalske anledninger.

Tidligere, på et møte i 1858, hadde Sivert Høyem fått sitt tenorhorn, som tross iherdig bruk i mange, mange år, fremdeles ikke hadde "en stripe i lakken". Olav Risstad fikk ved samme anledning sin b-klarinet (gammelt system). Resten av instrumentene, samt notesamlingen, ble overlatt til ungdomskorpset for en symbolsk sum, kr. 200,-. Disse pengene i tillegg til Horn-musikklagets kassa-beholdning på knapt kr. 50,-, ble besluttet gitt til Spongdal Skoles Musikkorps.

Kravet om lik bekledning ble stadig større. Og da ungdomskorpset i 1960 skulle spille ved ungdomslaget De Unges Håps ungdomstevne, ble det innkjøpt likedanne kakibukser til alle. En enkel og billig uniform, men den tjente da hensikten. Da det kom Randi og Olav Noteng for øret at vi skulle spille ved stevnet, kjøpte de en tamburstav og forærte korpset. De syntes det var for dårlig at "Apoteker'n" ikke hadde annet enn tobakspipa å vifte med!

I 1962 skjedde det forholdsvis mye. Bl.a. for å skaffe litt penger i kassen, tok korpset på seg restauranten da Byneset Skytterlag arrangert NM i skiskyting. 17. mai ble feiret på Hølonda, hvor vi spilte og gikk, og gikk, gikk og gikk...., på kilometervis, hele dagen. Senere på året, sist i september, var vi gjester hos Malm Musikkorps. Besøket var en gjensitt fra da Malm hadde gjestet oss året før. Tidligere på høsten hadde vi fått nye uniformer, sennepsgule jakker med brun besetning og brune bukser.

Korpset meldte seg også inn i Sør Trøndelag Musikkrets og deltok som "skårunge" på stevnet på Ranheim i 1963.

En stor oppgave ble tildelt korpset i 1964. Songlaget Våren arrangerte da Orkla og Gauldal Sangerforbunds stevne på Spongdal. Byneset Ungdomskorps deltok i oppmarsj, åpningen av stevnet og konserter, samt spilte til dans.

Uttrøndelag Ut-Trøndelag Ungdomslags stevne i 1967, hvor De Unges Håp var arrangør, ble avviklet på Høyemshaugen og i Folkvang. Også her deltok BUK med klingende spill.

Korpset var i grunnen for lite, og ble av den grunn svært sårbar om en eller annen var fraværende. Musikkutvalget ble også nokså begrenset. Ytre Bynes Hornmusikklag var også i samme situasjon. Det var derfor ganske naturlig at det ble snakket om samspill mann i mellom, men ingen tok initiativet til reelle forhandlinger. Mange bare ristet på hodet og snakket om gamle skolekretser, grendapatriotisme osv.

12. desember 1967 ble det holdt styremøte hos Odd Risstad, hvor også styret for Ytre Bynes Hornmusikklag var innbudt. Resultatet ble at det fra nyttår 1968 skulle prøves med felles øvelser, så fikk en se hvordan det gikk. Dette skulle være mer som ei "forlovelsestid" å regne. Tross mange dystre spådommer gikk det bra. Så bra at den 12. november 1968, da Byneset Ungdomskorps hadde generalforsamling på Folkvang var det bare en sak

på møtekartet: oppløsning av korpset og sammenslutning med Ytre Bynes Hornmusikklag.

De tretten medlemmene som møtte, ga alle sin tilslutning til forslaget.

En epoke var slutt, men vi venta at en ny og bedre skulle komme.

Så langt om Byneset Hornmusikklag og Byneset Ungdomskorps i år. I årsheftet for neste år kommer historikken om Ytre Bynes Hornmusikklag fram til sammenslåingen i 1968.

Det må tilføyes her at ved 125-års jubileet i 2014 ble det skrevet ei ny jubileumsberetning. Redaksjonskomitèen besto av Arne Strand, Are Braa, Oddbjørn Fremstad og Jostein Kløften.

I forordet skriver forfatterne bl.a.: "I det foreliggende heftet er det bare tatt med en kort oppsummering av de første hundre år. Redaksjonskomitèen har konsentrert seg om å beskrive tilværelsen for Byneset Musikkorps i de 25 årene som ligger mellom 1989 og 2014.

Denne beretningen, "**125 år med Byneset Musikkorps**" er fremdeles å få kjøpt ved henvendelse til korpset.

ELGEN INSPISERTE SKYTTERLAGET!

Forleden inntraff under øvelsesskyting på Byneset skytterlags øvelsesbane en sjelden foreteelse, idet skytingen måtte stoppes, da en stor elgokse kom anstigende over banen mellom 300- og 600- meterskivene – eller nøyaktig 400 m. fra standplass. Et skremmeskudd lot ikke til å anfekte den celebre gjest, den fortsatte sin vandring like ugenert i en runde på åpen mark og forsvant derpå inn i skogen.

Nordlands avis, 02.09.1932

OM OLAV DEN HELLIGES MIRAKLER PÅ HANGER

AV LARS TORE LANGØRGEN

Under utgravinger i Trondheim sentrum i november 2016 har arkeologer funnet rester av det de mener er Klemenskirken, Olav den helliges kirke. Snorre forteller at Olav Haraldssons lik kort tid etter slaget på Stiklestad i 1030 ble brakt til Trondheim. Der ble liket gjemt i et skur over natten før det ble gravlagt. Etter ett år ble graven åpnet, og kisten ble plassert på alteret i Klemenskirken. I følge kildene var liket svært godt bevart, og hår og negler hadde vokst. Den døde kongen ble da erklært for å være en hellig mann. Etter hvert ble kisten med hans legeme flyttet til Kristkirken, forløperen til Nidarosdomen.

Olavs helgenskrin ble sentralt for den religiøse kulten som vokste fram etter helgenkåringen. Få år senere begynte pilegrimer å strømme til hans grav. Denne Olavskulten var en del av en felles europeisk tradisjon.

Passio Olavi, med undertittelen *den hellige Olavs lidelseshistorie og mirakler*, er en samling legender omkring Olav den hellige. Tekstene ble trolig samlet mens Øystein Erlendsson var erkebiskop i Nidaros (1161–1188), og kan være skrevet av Øystein selv. I historien nedenfor møter vi en storbonde fra gården Hanger (Angar, Hangran) på Byneset. Hanger er et tidligere høvdingsete og makt-sentrum. Fra 1015 var gården eid av Olav Haraldsson, og hadde tidligere vært i Ladejarlenes eie. Mer om dette kan du lese i *Byneset bygdebok, bind VIII*, side 80.

Som sagt er disse historiene legender, og har således ingen rot i virkeligheten. Vi snakker i praksis om kristen propaganda. Men at Hanger blir valgt som hjemsted for denne storbonden, tyder på at gården og grenda fremdeles hadde en sentral posisjon i siste halvdel av 1100-tallet.

Um to gutar som vart fria frå fangenskap

Oversatt av Eiliv Skard

I den grenda som vert kalla Angar, budde det ein høgætta og rik mann. Han hadde tri søner som skulde erva midelen etter han. Den yngste av dei vart førd i fangenskap av heidne røvarar; han kom til eit land langt burte, men der var so mange som fôr att og fram og tinga um å kjøpa laus fangar, so heidningane visste vel um at far hans var rik. So sette dei løysepengar for sonen – 40 mork. Då gamlingen hørde det, sa han tvert nei. Kva dei so gjorde med guten, so vilde han ikkje gjeva godset sitt til heidningar. Han levde i von og tru, og vende seg til den heilage Olav um hjelp, vigde seg åhuga til hans teneste med sønene sine og heile sitt hus, og let samla inn pengar årvisst frå denne landsluten, og sende til kyrkja åt den heilage Olav. Han gav sonen i martyren si hand, for han leit på hans velgjerder, og han lova ein tung gullring til kyrkja hans, likesom ein skatt frå forfedrane, dersom denne dyrgripi kunde gjera honum bønhyrd.

Ved dette leitet sat guten fange hjå heidningane i lag med ein annan kristen. Då såg han i svevnen ein mann stå attmed seg, ven og sjå og medels høg, og han spurde korleis til stod. Då guten hadde svara, spurde han kva den mannen heitte. Han sa: "Eg vert kalla Olav; eg bur i dykkar land; eg er stendig gjest i huset åt far din. Di skal du vite at det er alt gjeve løysepengar for deg. Natta næst fyre skirtorsdag skal du gå ut av heidningane sitt vald, og eg skal føra deg til heimen din." Då guten vakna or svevnen, mintest han synet sitt og fortalte det med

Kart over utgravingsområdet.

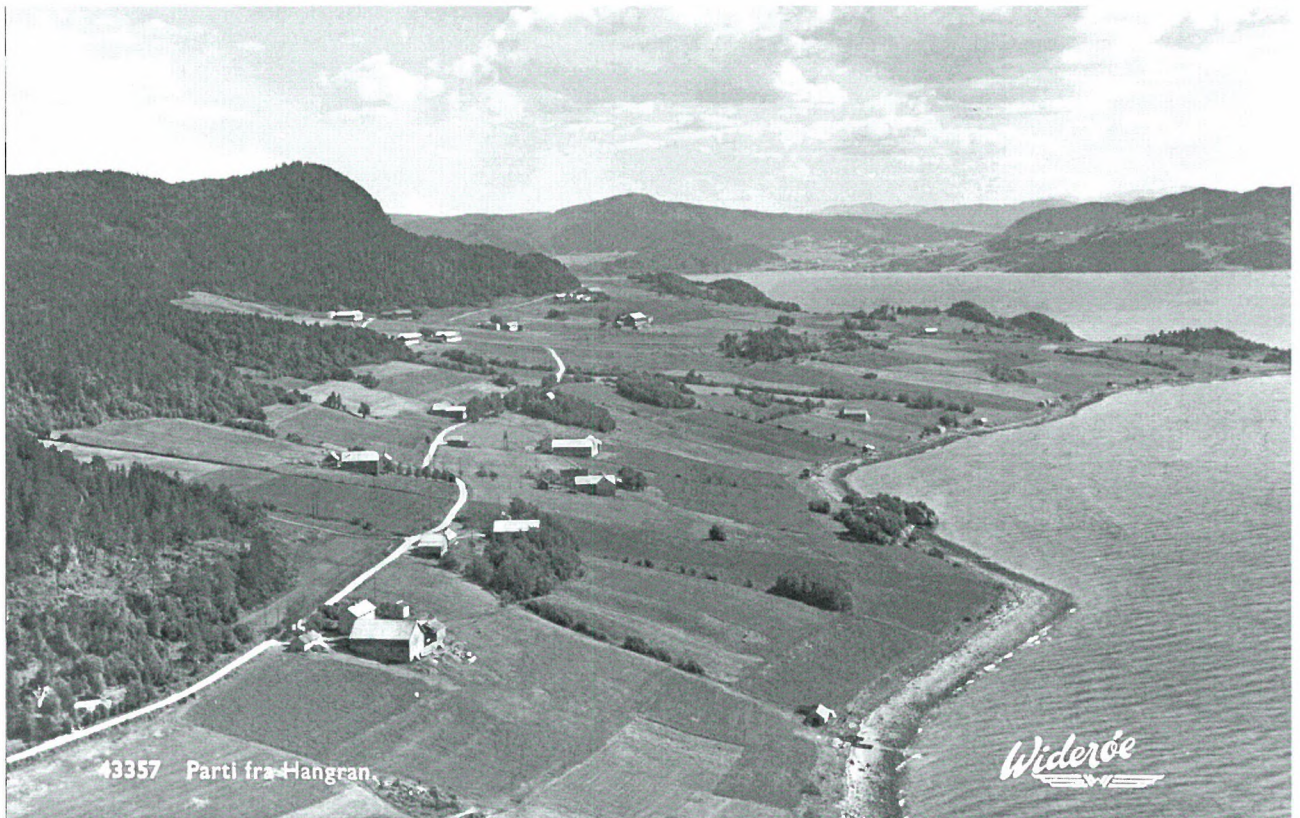
Foto: Illustrasjon: Inger Sakshaug/Adresseavisen.

felagen sin. Og han venta med spaning på den tidi som var sett – um lovnaden skulde verta sanning.

Då den natti kom, gjekk dei ut baae i lag; ingen av heidningane vakna, enda dei tvo vart lagde i tunge, klirrande lekkjor. Men lange vegen kunde dei ikkje koma, so tunge som lekkjone var; difor løynde dei seg ein stad nær huset, so ingen skulde sjå dei når det ljøsna. Då det vart dag, før heidningane og leitte i alle løyne; men Gud varde deim, so dei vart ikkje sedde, alt det folk njosna; ingen gådde kor det ljoma då dei freista slå av seg lekkjone

Øystein Erlendsson med en modell av Nidarodomen i hendene. Byneset kirke ble trolig bygd under hans tid som erkebiskop i Nidaros.

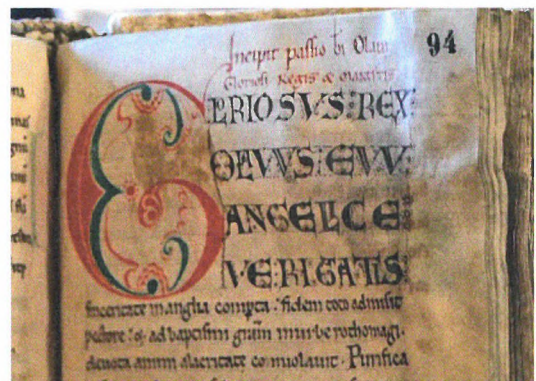

Oversiktsbilde av Hanger og Haugum, fra Fjellanger Widerøe, 1952.

dessmeir. Desse velgjerdene åt martyren gav deg mod; hugheile tok dei på flog, for no var dei visse um Guds miskunn. Då dei hadde fenge lekkjone av seg, skunda dei seg gjennom heidningelandet; dei gjekk berre um nætene; når morgonen kom, fann dei seg alltid trygge løynestader. Viljen gav deim krefter som aldri traut, og otten for å verta fanga dreiv styrdleiken or kroppen. Og

martyren hjelpte deim, so sistpå kom dei, etter Guds vilje, uskadde heim att til vener og frendar.

Kilder:
Adresseavisen
Passio Olavi

FOR 100 ÅR SIDEN

DAGBOK FOR JOHANNES UTNESS PÅ DRAGJEN SØNDRE - FORTSETTELSE FRA 1916.

Direkte avskrift fra håndskrevet dagbok funnet på loftet i gammelstu i Dragjen høsten 2013. Johannes begynte å skrive i dagboken i august 1914. Hans søster Randi fortsatte skrivingen etter at han ble syk og døde. Johannes er født i 1889 og døde i 1949. Han drev landhandel i Dragjen søndre. Se mere om familien og gårdens historie i Byneset bygdebok bind 1 side 203-205. Avskrift fra dagboken er utført ordrett av Knut Olav Aasegg, med tillatelse fra Johannes sin brordatter Ingeborg Utness.

høst den 23de september - har endnu ikke faat nogen barn - men alt tyder paa at det kan bli i en nær fremtid. Jacob er ute og reiser for "Singer" og "Harvester". Kommer antagelig hjem til den 17. mai faar da skal vi holde koncert i Bynes kirke og han skal være med. Randi er nu i Levanger-skogn. Hun var med Aasta Høyem naar hun reiste - hun reiste nemlig til sin hengivne.

Mor er litt daarlig av sig idag, hun ligger med klærne paa - hun er ikke værre end hun gaar ut i kjøkkenet. Jeg tænker hun er god kar imorgen.

Johs. Utness

Dragen Lørdag den 12te mai 1917.

Mangt er hænt og meget av det kunde ha vært oppskrevet, men paa grund av min slaphet er det ikke blitt. Som idag (faar et aar siden) ifjor var vi færdig med saaningen, men det ser ganske anderledes ut iaar - det er endnu ikke en mand som har saad nogen ting. Sneen ligger overalt heroppe, saa det vil bli et godt veir om folk skal faa begynde med vaarannen endnu paa en 8 dagers tid. Nede ved sjøen har enkelte begyndt litt at harvet. Jakop Nedremule og Angrim Braa har jeg hørt, de er vist ogsaa de eneste. Jakop Nedremule har Gammelmærra vaar tillaans han. Jeg har idag vært i haven og tat ned humlen som stod siden ifjor og karet av litt gjødsel av jordbær-sængerne. Men det blev ikke langt arbeide, for sneen er endnu ikke gaat av.

Denne vaar blir en mindevaar for mange, sne og kulde har vi hat hele tiden utover - like til idag, men det måtte vist være sidste sne-skure vi hadde igaar da han idag er et storartet godt veir. Formangel er det nu overalt. Ikke en dag undtagen at se folk kjøre høllas enten opp eller ned Dragveien. Kristoffer er nu giift med Marit Eggen, de blev viet i fjor

Dragen den 2^{den} Oktober 1917.

Det er nu længe siden jeg skrev i boken og maa nu nedskrive nogen ord igjen. Vaaren blev iaar litt sen, men den gode varme sommer har gjort at det blev en god og tidlig høst. Av fór blev det omtrent et middels aar, heller litt mindre ganske. Kornet blev tidlig modent saa folk i det heletaget blev færdig med skuren før "Mikeli". Men en daarlig bør har det vært, saa det er mange som har faat ødelagt korn - det staar en hel del ute enda.

Mange er nu ferdig med poteten - de har hatt potetoptaker - vi er bare sjølaas og da gaar det ikke saa fort. Det har været regn nu hver dag en 3 ukers tid, men idag er det godt veir, og jeg haaper han blir god nu en tid utover.

Johs. Utness

Johannes Utness skrev lite i sin dagbok i 1917. Derfor vil vi i tillegg ta med noen sider fra dagboka til Jakob Kristoffersen

Nedremule (1865-1943).

Jakob er onkel til Johannes Utness - bror til Johannes sin mor. Jakob var driftig gårdbruker, spellmann, korpsmusiker og kor-dirigent. Det hører vel med til historien at han segla fra Nedremule til Stadsbygda for å dirigere kor. Det var der han traff sin framtidige kone Kristine Lauritsdatter Bliksås. Han var også instruktør i flere år for Stadsbygd Musikkorps fra de startet opp i 1898.

Jakob Kr. har en sønn som også heter Jakob (1905-2003) som tok over drifta av gården Nedremule etter sin far da han døde i 1943.

Jeg har fått låne 2 dagbøker etter Jakob Kr. Nedremule av John Olav Risstad som nå eier gården Nedremule (Apoteket). Han har gitt tillatelse til å gjengi deler av dagbøkene. Se forøvrig mere om gården Nedremule (Apoteket) og slekta der på sidene 184 - 187 i bind I av Byneset Bygdebok.

Knut Olav Aasegg

Dagbok for Jakob Kristoffersen Nedremule.

Aar 1917 den 1ste mai.

Meget sne og en 8 graders kulde om morgenen. Jeg og Jakob kjørte sand fra Hesthagen på veistykket på Stormyren og det var da riktig godt slædeføre.

Det er i dag arbeidernes demonstrationsdag. Lidt uroligheter i Kongsberg og andre byer syd i landet. Almindelig førmangel i landet i år. På Nordland er det allerverst. Sulteforingen er stor og folk må slagte ned for at redusere buskapen. Som følge av før-

mangelen, er langforet svært i pris. Det betales med kr. 0,25 og derover for hvert kg, og enda er det ikke godt at få fat på noget. Affaldsmel er det heller ikke at bekomme. For Rug er prisen pr. sæk kr. 27,50. Rugklid kr. 22,50, men det værste er at det ikke er at få, hvad man vil betale. I følge krigen skal nu alt mel sammales og således blir det ikke affaldsmel at få. Det er nok meget mel i landdet endnu, men spekulanter og jobbere så som grosisterne er, kjøber sammen alt hvad de kan både af mel og andre madvarer, og så skruer de priserne op til de mangedobbelte for selv at berige sig det mangedobbelte - ja de vil tjene millioner på sine varer og så klager de over at det i følge krigen ikke er at få. End om de solgte sine beholdninger til en rimelig pris og ikke presset sine medborgere til at betale det mangedobbelte. Er sådanne folk fædrelandets sønner? Er de beskjelet af kjærlighed til moder Norge og sine medborgere? Svaret er kort og godt: Nei! Slige folk skaber sosialister og anarkister, og de bør tage sig i agt og heller bruge sine midler til at lindre sine medborgeres kår i trængselens tid. Det var vel at ønske at Regjeringen skred ind og satte en stopper for sligt ågeri. Der råbes og skræles når bonden kommer til torvs med sine varer at det er alt for dyrt - det går ikke an at købe. Sandt nok, det er stive priser på kjød og alle madvarer mod før krigen. Oksekjød er op i 2,50 for kg. Egg kr. 1,60 pr. tylvt mod før 80 øre for kg. kjød og 80 øre for tylvt æg. Men hvad koster det nu at produsere kjød og æg? Det koster det mangedobbelte mod før så mellomudbyttet for produsenten blir lidet eller intet mere end mens de gamle prisene var. Tilslut blir alt omtrendt umulig at frembringe mange varer til torvs for bonden om de nuværende priser står ved lag eller hvad som kan befrygtes blir enda høiere. Han må da bruge sine egne varer mest mulig i husholdningen og spare så meget indkjøb som mulig. Den rare "bonkop" kan da kanskje klare sig en tid for sult. Værre kan det muligens blive for befolkningen i byerne. Ja det vil tiden

vide. Ønskelig var det om alt blev en forandring til det bedre så tidene snart måtte komme i sin gamle gjenge.

Den 2^{den} mai begyndte jeg at pløie inni bakkene. Tælen er borte der så det går bra at pløie akren der, men det er så meget sten at det går ei fort. Jeg har gamle merra deres oppi Dragen tillåns. Sneslusk også i dag med solglimt i mellom. Sneen ligger aldeles randhel borti Buvik rat ned til søen. Vores sauer har været ude en 8 dagers tid nogle stunder om dagen, så de lidet eller intet foder får inde. Oppå bakkene ligger sneen aldeles hel og tælen høit oppe. Det blir nok længe før det blir våronn der endnu.

Torsdag 3de mai var jeg på skolestyremøte i Hangerslettens skole. Lærer O. A By hadde 1 times undervisning i naturfag for en af sine klasser. Skolestyret overvar prøven som By og klassen bør have ros for. Faget var: "fordøielseskanalen og blodomløbet". Efter endt prøve holdt skolestyret sit møte. Blandt andre sager blev vandspørsmålet til Spongdal og Hangerslettens skole behandlet.

Krestine var i dag på Braagjerdet på en forening. Hun betalte Lars kr. 30,00 for en litengris som hun hentet for ca 14 dager siden. Jeg betalte Lærer Henrik Rye kr. 36,00 i renter til Gaustads legat. Han er nu kaserer i stedet for O.M. Høstad der afgik ved døden ved juletider.

Fredag 4de mai var jeg og Kristoffer Utnes i Buvik. I Sandstua var vi med 2 vognehjul for at få krans på skoningen på. I Pines Mølle efter 3 sækk Rugklid og 2 sækk rugderuest (?).

Pris 22,50 og 27,50 for sæk. Samme dag var Peder Bjørnerås fra Rissen her med en liden listerbåd og hentet de 12 hundre bandstaker som han forrige uge var her og hugget. Prisen pr. 100 kr. 3,00, altså kr. 36,00.

Lørdag 5te mai. Riktig sneslusk og storm. Jeg pløiet om eftermiddag et stykke i af ekren i bakkerne men været for stygt at holde ud hele dagen.

Søndag 6te mai. Riktig snestorm. Så meget sne at det var godt slædeføre til over midag. Da måtte sneen væk nedenfor bakkene. Enda slædeføre oppå bakkene. Frøs på om kvelden så det var tykk is på vandpytterne. Jeg en tur på posten efter aviserne, indom hos Ingeborg og i Grinden. Alt vanlig hjemme. Sauerne ude lidt i eftermiddag.

Mandag den 7de mai. Snestorm på formiddag. Kjørt nogle las gjødsel på den pløiede ekre i bakkerne. Slæden brugtes at kjøre på. Ikke almindelig at det er slædeføre ned ved søen her den 7de mai. Vi er da vant til at have såd en del korn - ja har næsten været færdig med al vårån - blir nok ei så dette år.

Dette var så langt Johannes og Jakob Kr. skrev i 1917.

Sitater fra disse dagbøkene fortsetter i årsheftet for 2018.

BJARNE SMED

AV EINAR FOSSEN

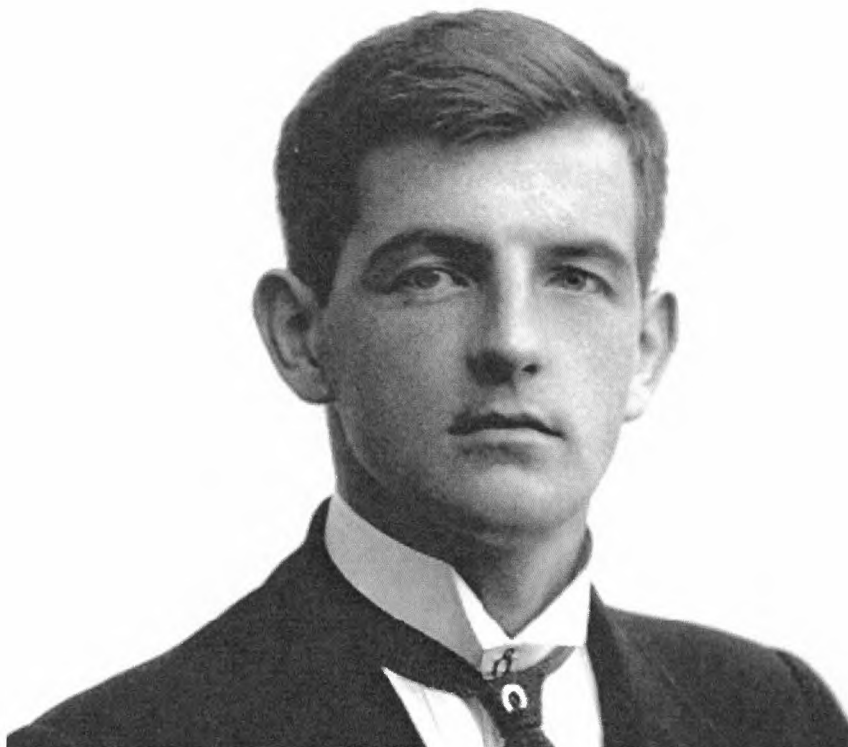

Foto:

Peder O. Aune/NTNU UB

Internasjonal chassis. Internasjonalimportøren, Osmund Motor, hadde utviklet et eget konstruksjonsprinsipp for busskarosseri. Bjarne satte ser på toget til hovedstaden med papir og blyant der han fikk en kort opplæring og grunnmålene på Osmund konstruksjonen. Hele prinsippet gikk ut på å lage busene så lette som mulig, så det ble brukt minimalt med stål. Aluminiumplater og treverk der sluttresultatet var at vekten på en 20 seters buss lå på rundt 1000 kg. Med en

6 sylindrer motor på 55 hester måtte passasjerer gå opp de bratteste bakkene og over bruene som var konstruert for hest og vogn.

Bjarne Berg var også radioforhandler på Byneset.

Den norske stat fikk monopol på kringkasting gjennom opprettelsen av Norsk rikskringkasting (NRK) i 1933.

Radio blei i løpet av de neste tiåra allemannseie. Under andre verdenskrig blei dessuten radioen et uvurderlig redskap den norske regjering i eksil kunne bruke for å spre meldinger til det norske folk fra London. Selv om nazistene under okkupasjonen hadde forbudt privatpersoner å eie en radio, var det mange som gjemte unna sine radioapparater nettopp for å få med seg siste nytt fra konge og regjering i London. Ved krigens slutt kunne

Bjarne Jørgensen Berg f. på Aunet den 22/2 1897. Foreldre var Jørgen Kristensen Løvseth f.1869 d.1952, og Gurine Ingebrigtsdatter Aune f. 1869 d.1915. De var ikke gift. Da Gurine i 1901 ble gift med Audun Berg på Berg Torgerstu var Bjarne med dit og vokste opp sammen med mora. Da Gurine døde var Bjarne 18 år, og måtte nå starte med tomme hender. Bjarne var hovslager under militærtjenesten, og han gikk i smedlære hos Lars Larsen på Bjørkmyr. Larsen leverte gårds og kjøreredskap over hele Trøndelag. I 1919 fikk han leie tomta Opland Volden Lia der han bygget opp smie og tok på seg oppdrag som hovslager og reparatør på redskap. Han utvidet med bygging av hestevogner av ymse slag. Etter som bilene begynte å komme 1920 ble det laget førerhus med lasteplatt og varebilpåbygg. 1930 fikk Bjarne Berg Bilverksted bestilling på et busskarosseri på

Foto Bjarne Berg

de vel 500 000 radioapparatene som hadde blitt inndratt av okkupasjonsmakten hentes ut igjen. Opphevelsen av dette forbudet innleda det som skulle bli radioens gullår, både

som underholdnings- og opplysningsmedium. NRK brukte statlige midler, som kom inn ved at alle som hadde radioapparat betalte fjernsynslisens, for å kringkaste programmer som

Utdrag fra faktura bøkene til Bjarne Berg Karosserifabrikk

27. Olaf Opland 1/2 A. l. av maskiner 5/-	Kr. 250
27 Kristoffer Traugøtt. 1 stk. Blåpinks Paradis reiseradio	65500
1 " Montbrunnsrett	8500
	74000
÷ 10 % rabatt	7400
1 stk. batteri	Kr. 66600
	800
	Kr. 67400

nyheter, værmelding, sport og underholdningsprogrammer som omfatta alt fra radiokrim til verdens lengstlevende radioprogram, lørdagsbarnetimen.

Scan: Einar Fossen

Hysj hysj vær stille som mus

FALL AV SYKKELEN OG SLO SEG I HEL

På Byneset ved Trondheim hende det ei leid ulukke no ein dag. Tvo karar kom på ein motorsykkel og kolliderte med ein sykkel som brått kørde tvers over vegen. Føraren på motorsykkelen vart slengd av og slo seg so stygt at han døydde noko etterpå. Han var 28 år og ugift. Kameraten kom uskadd frå det.

Firda Folkeblad, 19.07.1938

SOM I DEN GO'E GAMLE TIDEN.

Avskrift av artikkel i Adresseavisen lørdag 13. september 1958.

*Ingeborg i Fagerlien
slik vertinne så du ei!
Dit fører lønnlig seterstien -
og ingen støvet motorvei.*

Det er uhyggelig hvordan byen nå i industrialismens og maskinmenneskets tid eter i seg matjord og bondegårder. Og brer seg innover skogene, hvor man før krigen fant en lett tilgjengelig rekreasjon.

I nye strøk kryr det av barn. Og "ungeplagen" er yndet samtaleemne. Men dermed blir det. Få eller ingen våger å innføre folkeskikk og lydighet igjen - m.a.o. "oppdragelse," i stedet for å forvenne barna - med kino- buss- og godteripenger, sykler og leketøy etc. Ikke én gang går jeg de engang deilige stier om Teisen- og Baklidammen uten å ta på fersk gjerning, rett ved Helserådets for-

bud, de håpefulle spirer når de bader og vasser, fisker og plumper tunge stener og kvister i vannet - byens drikkevann!

Men utenfor alfarvei kan man finne ubesudlet natur og fred i vår Bymark - ennå! Ja, man kan sogar gå seg vill, valse og tulle en hel dag uten å møte en prest eller levitt, enn si en barmhjertig samaritan. Trær og busker som man kjente fra skiturene før i tiden, er vokset eller felt. Nyhugst dekker gamle løyper og forandrer terrenget. Og merkingen er medtatt av vær og vind. Jeg er ikke tilhenger av for mye skilter og piler. De hører mere hjemme i Tysklands strengt regulerte skoger enn i de jomfruelige norske. Men flere av de temmlig spredte veivisere i Bymarka bør allikevel nymales, så man kan lese, og ikke bare gjette dem.

Når det er virkelig sommervær i Trøndelag, med den friske varmen, da er det ikke deilig med

Grønnlia i 1956

måte! Man tilgir da og glemmer alt styggværet, og skammer seg over et og annet ord man kan ha latt falle om vårt klima!

En slik benådet dag slenger jeg bortetter tråkken. Suger idyllen inn gjennom alle porer, helt inn i sjelen, duften av bar og skogbunn, den uforurensede, ozonrike luften. Lytter til bekkesildret og ettersommerens saktmodige fuglefløyt. Imidlertid tømmes termosen så småningom, og nistekoppen. Og ettersom apostlenes hester blir mindre springerske, viker de lyriske interesser en smule for de mer materialistiske. Men se: da lysner det i skogen - og jeg er fremme ved den grønne setervang og solbrisens grasiøse lek med blåkløkker og strå, og med vannets glitrende blåklintblå nedunder vollen.

Velsignet være Fagerlien! Kjære, her er godt å være! Harmonisk i landskapet ligger den tømrede stuen, seter engang, lavloftet, med blanke småruter og hvitskurt gulv, langbord og benker, og åpner deg sin gjestfri favn - og fyller på prikken sin hensikt: å gi fotfolket en pust i bakken - og en fredelig stund til den som lider under byens jag, larm og unatur. Vi har havnet i vårt rette element, hos den utvalgte!

Frøken Ingeborg Solberg, som i en menneskealder har drevet Grønnlia, er faktisk den siste vertinnerepresentant for den gode gamle Bymark, den uten tilsøling, bilveier og skrål. Lunt og stillferdig hilser hun gammemarkas ekte barn, de trofaste travere, disse med det rette utstyr, inklusive snadde og kjepp. De som interesserer seg for fugl, flora og skogens liv, liker å gå seg trett for å nyte en velfortjent rast. Som holder det uberørte i akt og ære, og helligdommen ren,

så hver papirlapp og avbrent fyrstikk går i sekken. Med andre ord: Friluftsselskeren, som "alltid er velkommen her hvis ingen kan se at du har vært her". Du som beklager tross alt den kjørende ungdom og mavebilistene, med deres clips- og sylhæl-utstafferte kvinner, som i bil fra dør til dør går glipp av mosjon i naturen og naturen selv.

Hvor fjernt fra Ingeborg er ikke konkurranse, kamp for øl- og vinrett og - pengesorgenel! Fartsyke og trafikkulykker hører en annen verden til. Likeså kjedesigaretterne og radio-underholdning - på tur! Og dens sold: irritabilitet og den onde sirkels "nerver".

Vår vertinne er fetert og sagnomsust, men slikt biter ikke på henne. Hun går uanfektet sin beskjedne vei, som dog er til gagn og glede for så mange. Hun er ikke av dem som krafser etter makt og popularitet, nettopp derfor har hun den alt. Hun ser sine folk an, og forstår dem. Til et gammelt kjørel som meg lød f.eks. hennes velkomstord:

- *"Værs'go sitt og kvil Dokker! Nør opp du Ragna."*

Blusset på min lampe stiger proposjonalt med kaffeduften. Ingeborg tar en tår med, for selskap. Og etter at hennes fortrinnlige grovbrødsriver - hjemmebakte og med rauost har gått i meg på høykant, kommer praten rett i gang - om felles kjente, været og helsen, tilsatt hennes bramfri livskunst.

Hun er jo blitt eldre - i kroppen. Og niesen besørger stellet og niesens "litlgut" henter melken. Husdyrene er nemlig innskrenket til en tyv av et tamt ekorn. Om vinteren er Ingeborg mest alene, unntatt i helgene når skiløperne ventes.

- *"Føler De Dem aldri alene? Er De ikke redd?"*

- *"Nei, va' de' lekt!"*

Jeg tenker som så at den som har fred med Vårherre og seg selv og trives i sitt eget selskap såvel som i andres, har vel minst å frykte. Og føler seg ikke "ensom" selv om hun er alene. Omenn regnet kan tromme taket sønder og sammen mest i svarte høstnatten. Og lausnaut dunker mot veggen som trollpakk.

- *"I vinter snødde De vel inne?"*

- *"Jau, æ gjord' da de'. Men rædd va' æ itj. Ved og mat hadd' æ. Og parafin da snøen låg over glasi 'poin taket. Og andreda'n kjæm en læge frå by'n sæ fram og såg om mæ".*

Det siste jeg fikk med på veien var velkommen igjen, tidlig, en hverdag og for hele dagen. Det gleder jeg meg til. Jeg vil da fylle spann og ryggsekk med slikt som det er verst å få opp fra byen for Ingeborg.

- *"For meg har det vært en opplevelse å treffe Dem igjen, et gammeldags rættele' menneske,"* sa jeg til takk.

- *"Jau, de' e' noka me' de' og ja!"* svarte Ingeborg.

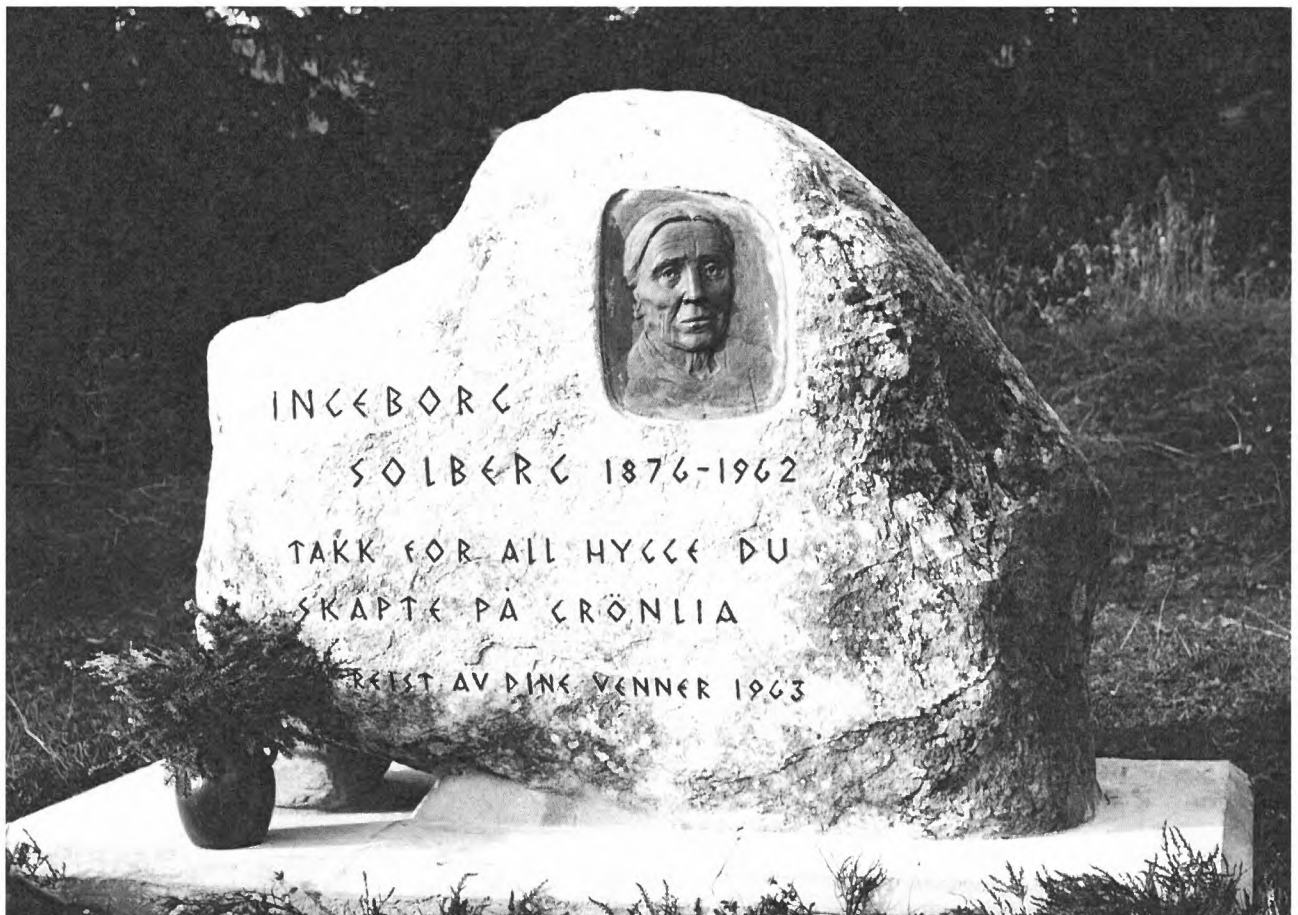
Grønlia ved Skjelbreia i Bymarka i Trondheim.

Grønlia var en arvefeste plass i Bymarka, opprinnelig en utmarksslått under Munkvoll. I 1794 ble plassen bortfesta til Peder Halsteinen. Enken Siri Ellingsdatter overlot plassen i 1840 til Peder Grøset. Fra 1849 var Grønlia seter under Gaustad på Byneset.

Ingeborg Solberg kom til Grønlia i 1906, og drev servering for reisende og turgåere. Hun fortsatte å drive servering også etter at

kommunen overtok i 1925. Ingeborg kom fra Gelleintrøa i Leinstrand. Ingeborg bodde fast på Grønlia og døde på sin post i 1962, 86 år gammel. Da hadde hun betjent markapublikummet i over 50 år.

Grønlia drives fortsatt som serveringssted.

EN VANDRINGSMANN FRA BYNESET

AV LARS TORE LANGØRGEN

Ole Eriksen Bukvolden var en rastløs sjel og en vandringsmann, og var stadig i klammeri med lovens lange arm. Han levde fra hånd til munn, og hadde betleri (tiggning) som profesjon. Ole ble født på Byneset den 3. februar 1821. Mor var i følge kirkeboka pike Marit Pedersdatter Opland og far var ungkar Erik Olsen Nyhus fra Melhus. Når benevnelse-ne pike og ungkar blir brukt, tyder det på at han var født utenfor ekteskap, såkalt *uekte*. Trolig var unnfangelsen et resultat av en flyktig forbindelse. Ole brukte både Bukvolden, Bækvolden og Opland som etternavn.

Den 18.2.1853 ble Ole innsatt på tukthuset i Trondheim. Han er da 22 år gammel. Han ble løslatt 18.5.1853. Lovbruddet var "ørkesløshet", og det kvalifiserte til tre måneders tvangsarbeid.

For å kunne kontrollere flyttinger, ble det krevd pass selv for innenlandsreisende i Norge. Det var straffbart å huse løsgjengere eller personer uten reisepass. I 1805 ble det bestemt at det kun var politimestrene i byene og fogdene på landet som hadde rett til å utstede reisepass.

I juni 1854 fikk Ole utstedt pass fra Nordmøre fogderi for å reise til Byneset. Passet ble forevist lensmannen i Byneset den 1.7.1854. Men Ole hadde ikke til hensikt å oppholde seg lenge på Byneset. Av lensmannen fikk han autorisasjon til å reise til Elverum. I journalen til Søndre Østerdal fogderi står det innført: *..efter Passet dømt for 7 Gangs Betlerie og er derfor paalagt at reise tilbage til Fødestedet.*

Men Ole reiser ikke tilbake til fødestedet. Han er nok en merket mann både i hjembygda og i traktene rundt. Derfor søker han nye jaktmarker for sin "virksomhet". I august kommer

han til Løten på Hedemarken. Her blir han arrestert for betleri. Han blir fengslet og innsatt på Olsrud. I følge protokollen har han streifet rundt og betlet siden barndommen.

I Sør-Hedemark sorenskriveri blir han så dømt for åttende gang. Hans forrige dom var en fire år lang tukthusstraff fra Trondheim. Ole blir karakterisert som 66 ¼ tomme høy, middels av vekst, brune øyne og brunt hår. Bosted er Flå eller Byneset.

Den 17.11.1854 ble han løslatt. Ved avreise fra Olsrud var han iført nye "gangklær", også noe å ha med seg for en rastløs vandringsmann. 16.7.1857 er han på Inderøy. Han får utstedt pass for å reise til Trondheim. Passet ble forevist ved Trondheim politikammer igjen den 30.6.1859, og ble da gjort gjeldende til Christiania. Men Ole kommer ikke lenger enn til Østerdalen. Her får han utstedt pass til Falun over Trysil. Bosted er oppgitt til Melhus. Året etter, den 9.5.1860, er Ole igjen tilbake på Hedemarken. Han er nå straffet ytterligere to ganger for betleri, og blir nok en gang "forpasset" til Trondheim, "medgivet reise-penger 1 speciedaler, 96 skilling".

Den innenlandske passtvangen ble avskaffet i 1860. Dermed blir det verre å følge i fotsporene til Ole Eriksen og hans likesinnede.

Om Ole kom fram til Trondheim vet vi ikke. Det vi kan være sikre på, er at han neppe slo seg til ro. Han var 39 år gammel og hadde streifet rundt siden barndommen. Levde fra hånd til munn. Betlet. Det var dette livet han kjente. Det var dette livet han hadde valgt. Kanskje var det ikke noe valg.

Kilder:

Digitalarkivet: Passprotokoller fra Hedemark fogderi og Østerdalen fogderi

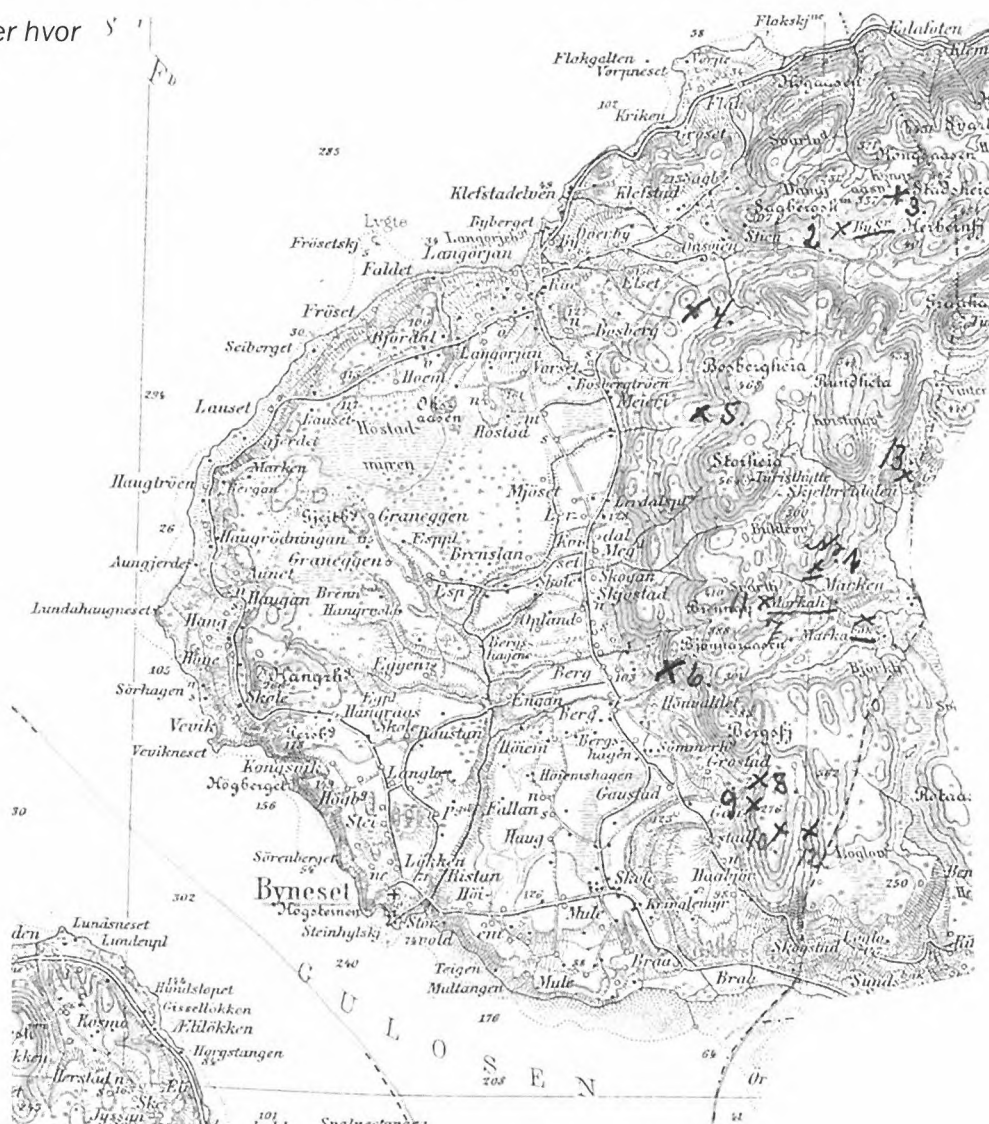
Digitalarkivet: Tvangsarbeidere i Trondheim 1850 - 1867

SÆTRAR UNDER GARDAR I BYNESET HERAD

UPPSKRIVNE AV L. HAABJØRG, FORRETNINGSFØRER, BOSBERG

Kartet fra 1933, viser hvor
Bynesets setre lå.

Foto: Digitalarkivet

Tilleggsopplysninger:

Alle øvrige gårder som ikke er anført på sæterlisten har så vidt jeg har bragt i erfaring ikke hatt sæter, og ingen gård har sæter nu.

Sætrene nr. 1, 7, 11, 12 og 13 ligg i Byneset statsalmenning, de andre har ligget på de respektive gårders eiendom fra gammel tid.

Den eneste sæter som for 60 år siden var husmannsplass er nr. 11 Markahaug.

Intet tyder på at noen av de nevnte sætrer har vært gårdsbruk.

Oldfund på sætrene har såvidt bekjent ikke funnet sted.

Stedsnavn i bygden som kan skrive sig fra gamle sæternavn fins ikke.

Da sæterbruket i bygden har spilt en forholdsvis mindre rolle, knytter det sig således ingen særlig interesse til sæter-driften.

Kilde:

Seterlistene, Instituttet for sammenlignende samfunnsforskning, 1933-1935

Registrerte sætrer på Byneset

Gards-nr.	Namn på garden	Bruks-nr.	Namn på bruket	Nr. på sætri	Namn på sætri	Um sætri stend på kartet	Kvar sætri ligg	Høgd yver havet i meter	Kva slag sæter	I bruk eller nedlagd
27	Aalberg	1	Prestegården	1	Prestsæteren	Nei	2 km N fra nr. 13	350	Sommersæter	Nedlagt før 1850
44	By	1	By	2	Byasætra	Ja	6 km Ø for gården	350	Sommersæter	Nedlagt før 1850
44	By	3	Lilleby	3	Lillebysætra	Nei	6 km Ø for gården	320	Sommersæter	Nedlagt før 1850
51	Elset	1	Elset	4	Elsetsætra	Nei	5 km SØ for gården	320	Sommersæter	Nedlagt før 1850
53	Rye	1	Oppigård	5	Ryessætra	Nei	7 km SØ for gården	300	Sommersæter	Nedlagt før 1850
75	Berg	2	Torjestuen	6	Torjestusætra	Nei	5 km Ø for gården	300	Sommersæter	Nedlagt 1870 - 1880
75	Berg	3	Solbakken	7	Markabakken	Ja	8 km SØ for gården	300	Sommersæter	Nedlagt omtrent 1900
85	Gaustad	1	Østingen	8	Østingssætra	Nei	6 km NØ for gården	330	Sommersæter	Nedlagt før 1850
87	Gaustad	1	Skadestuen	9	Skadestusætra	Nei	6 km NØ for gården	330	Sommersæter	Nedlagt før 1850
88	Gaustad	1	Tomasstuen	10	Tomasstusætra	Nei	5 km NØ for gården	270	Sommersæter	Nedlagt før 1850
88	Gaustad	1	Tomasstuen	11	Grønli	Nei	11 km NØ for gården	400	Sommersæter	Nedlagt omtrent 1905
3	Brå	1	Nygården	12	Bråvollen	Nei	10 km Ø for gården	280	Sommersæter	Nedlagt før 1850
89	Haabjør	2	Haabjørstrø	13	Markahaug	Ja	9 km NØ for gården	300	Sommersæter	Nedlagt 1907

Torjestusætra i 1907.

Lillebysætra. Fotograf og årstall ukjent.

ANDERS FLAKK SETTER BARN PÅ LENSMANNSDATTERA

AV LARS TORE LANGØRGEN

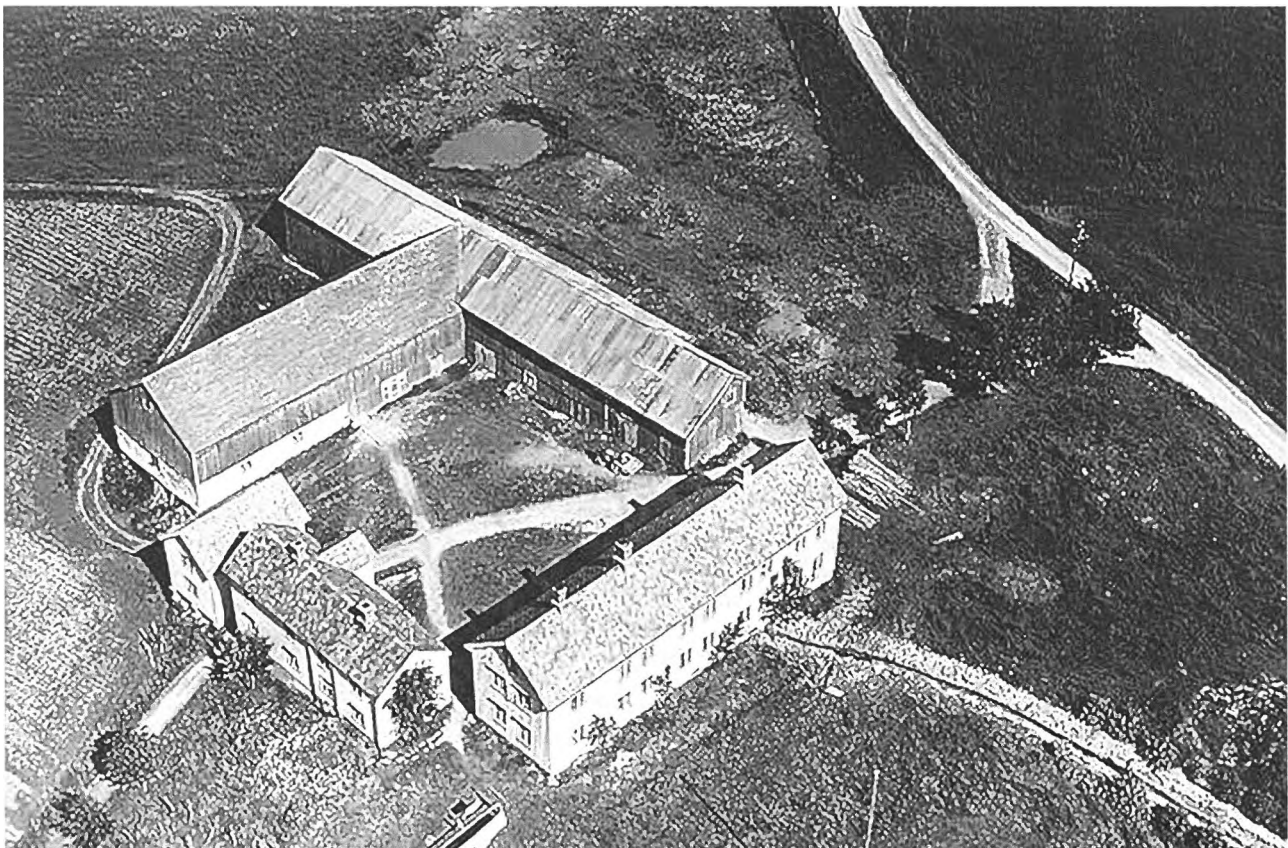
I året 1676 gjorde Anders Flakk et karrieremessig scoop; han satte barn på lensmannsdattera. Anders var født i 1652. Han var sønnesønn av Arne Mogensen Flakk som er omtalt i *Norske Herredags Dombøger* i forbindelse med at han og broren Oluf ble forsøkt fradømt sine leilendingsgårder av biskop Anders Christensen Arrebo i 1619. Se *Byneset bygdebok, bind VIII*, side

Lensmannen het Christoffer Sevaldsen By (1623-1684). Han hadde ei datter som het Randi. Da det oppsto søt musikk mellom Randi og Andres, gikk det slik det ofte går i slike tilfeller; Randi ble med barn. Seksuelt samkvem utenfor ekteskapet ble kalt leiermål og var forbundet med stor skam. Av kirkeboka kan vi se at både Anders og Randi

måtte skrifte offentlig og angre sine synder foran menigheten i Byneset kirke. På dette tidspunkt var nok lensmann By bare sånn måtelig fornøyd med sin nye status som bestefar. Senere samme år ble Anders og Randi gift. De bosatte seg på Flakk og fikk til sammen sju barn, hvorav fem vokste opp.

Gården By hadde i en periode funksjon som lensmannsgård på Byneset. I 1631 er Sevald By nevnt som lensmann. Sevald Bys sønn, Christoffer, er omtalt som lensmann under en besiktigelse av Stene kirke i 1664. I 1682 er han titulert som lensmann i forbindelse med at han var fadder for sogneprest Ole Henriksen Strøms sønn Peder. I tillegg til dattera Randi, hadde Christoffer By en sønn som het Sevald, oppkalt etter sin bestefar. Sevald overtok lensmannsembetet

By overtok som lensmannsgård på Byneset på 1600-tallet. Foto: Fjellanger Widerøe, 1952.

da faren døde i 1684. I 1690 søkte Sevald Christoffersen By stiftamtmanden om godtgjørelse for å ha holdt noen fangede landstrykere kosten.

I 1693 døde Sevald By. Han var barnløs og ugift, og det var ingen naturlige arvtakere til lensmannsambetet. Dermed lå veien åpen for svogeren Anders Flakk. Han overtok ambetet samme år, og flyttet med familien til By. De tok By til slektsnavn, slik datidens skikk var. Senere samme år døde kona Randi. Anders var imidlertid ikke enkemann lenge. Han giftet seg på nytt året etter med

Karen Knudsdatter Sellien. De fikk til sammen ni barn.

Anders Andersen By var lensmann til han døde i 1719. Sønnen Knud, eldste sønn fra andre ekteskap, ble neste lensmann. Knud Andersen var den siste lensmann som bodde på By. I 1722 flyttet han til gården Haugum. Lensmannsambetet på Byneset gikk deretter fra far til sønn helt fram til 1889.

Kilder:

Kirkebøker og bygdebøker fra Byneset

KRING SKIPING AV UTTRØNDELAG UNGDOMSLAG.

Under eit opphald i Trondheim hausten 1897 kom eg saman med nokre bygdeungdomar som hadde arbeide i byen.

Dei hadde skipa eit lag: "Samlaget Jarlen". Der vart vi samde un å få til eit møte av ungdom i nærleiken av byen. Eg fekk å syte for lokale m.m. og dette fekk vi heilt fritt hos Ole og Karen Berg på Byneset, der dei hadde ein større sal i stovebygninga. Møtet vart så halde i oktober 1897. Ei mengd med ungdom frå Leinstrand møtte. Fleire hadde 2 mil å gå, da dei ikkje hadde sykklar eller bilar den gongen.

Ved Spongdal meieri hadde vi ein liten kvil og der vart vi traktera med mjølk og brød av klokkar Høyem og frue.

På Berg var det oppmøtt mykje bygdafolk, og dessutan nokre frå byen. Bynes hornmusikklag spela og gamle Karen Berg ynskja velkomen. Tale vart halde av stud Brage Høyem. (Seinare prost Høyem). På Berg vart det vedteke å senda skriv til ungdomslaga um å velja utsendingar til eit møte. Dette møtet vart så halde i Turnhallen, Trondheim januar 1898, og der var Uttrøndelag ungdomslag skipa. -

Leinstrand 10/10 1938.

Med helsing

Kari Leinum.

FOLKETS HUS

AV EINAR FOSSEN

Folkets Hus er møte- og forsamlingslokaler over hele Norge. Den historiske bakgrunnen for Folkets Hus var behovet for den voksende arbeiderbevegelsen, som trengte steder å ha møter og arrangementer. Mange av de etablerte lokaleierne ville ikke leie ut lokaler til arbeiderorganisasjonene, så de begynte å bygge sine egne lokaler. De ble hetende Folkets Hus.

Thranitterbevegelsen etablerte de første møtelokalene rundt 1850, men det ble aldri bygd særlig mange. Men bevegelsen la grunnlaget for arbeiderforeningene, den første etablert av sokneprest Halling, det kristelige Samfundet på Enerhaugen i Oslo.

I 1864 etablerte Eilert Sundt Kristiania Arbeidersamfund som skulle spre borgerlig opplysning og dannelse blant arbeidere.

Da den danske salmaker svennen og agitatoren Marius Jantzen kom til Norge i 1873 startet han arbeidet med å stifte en sosialdemokratisk arbeiderforening. Kristiania Arbeidersamfund forbød deretter politisk diskusjon i sitt lokale, og Jantzen fikk vanskeligheter med å finne noen som ville leie ut møtelokaler. Det hele endte med møter i friluft, i Oslo som oftest lagt til Tjuvholmen. Den sosialdemokratiske bevegelsen fikk startvansker som følge av mangelen på lokaler, særlig da etableringen av nye fagforeninger skjøt fart i 1880-åra.

Fagforeningernes Sentralkomité tok

opp mangelen på møtelokaler som en av sine første saker, men Folkets Hus i Oslo stod ikke klart før i 1907.

Folkets hus i Trondheim ble startet i 1921 og eies og driftes av Arbeidernes Økonomiske Fellesorganisasjon (AØF)

Folkets Hus i Olav Tryggvason's gate 5; her stod Grand Hotel fra 1903 fram til Arbeiderpartiet kjøpte bygningene av hotelleier K. N. Stenstrup i 1915. Oppføringen av Folkets Hus tok lang tid og gikk igjennom hele tre arkitektkonkurranser; alle tre ble vunnet av arkitekt Jakob Holmgren. De gamle bygningene ble revet i 1939, og bygge-prosessen startet. Den delvis ferdigstilte bygningen ble rekvirert av Admiral Nordküste (kommandosenteret for den tyske atlanterhavsflåten), som flyttet inn rundt juletider 1941. Kinosalen ble tatt i bruk høsten 1944 og fikk navnet Sentrum kino.

Foto:

Trondheim byarkiv på Flickr

Fra Berg Karosserifabriks arkiver - ORDET FRITT 1935

Folkets hus forsøker å kverke en privat bedrift på Byneset

På Byneset begynte for en del år siden en evnerik mann, Bjarne Berg med en beskjeden bedrift basert på smie og snekkerarbeide. De siste årene har denne bedrift utviklet sig, idet han har gått over til bygging av bilkarosseri, spesielt for rutebiler, og arbeidet er blitt anerkjent som meget solid og fagmessig så bedriften har hatt fullt op av arbeid.

Det har til sine tider vært beskjeftiget 8 mann alle bygdefolk som har hatt fast arbeid så å si hele året rundt, og det er en gledelig foreteelse i disse tider. Men hvor lenge var Adam i Paradis?

Misunnelse er en farlig sykdom og den begynte etterhvert også å gripe om sig her som så mange andre steder i vårt land så snart et tiltak eller en liten bedrift kommer i virksomhet.

Da får disse foretagsomme folk etterhvert stifte bekjentskap med den fylking i vårt land som har hammeren til symbol og det lovede valgsprog: "Hele folket i arbeide".

Dette med hammeren er forøvrig helt betegnende, da mangler det derimot adskillig på at valg-sproget skal gå i oppfyllelse.

Ved Bergs bedrift har det gått sin vante gang, men det har nok ulmet en tid og velvillige skjeler har pustet til nu og da, og Folkets hus har selvfølgelig hatt sine fangarmer ute i forbindelse med den lille organisasjon det har her på Byneset.

Men så lenge arbeiderne selv ikke har fremsatt noget krav om å komme inn under hammerens velsignelse har de ledende herrer i Folkets hus ikke hatt anledning til å gripe inn.

Men før pinse kom det beleilige øieblikk, misunnelsen og agitasjonen har utført sin snikende misjon. En av arbeiderne henvendte sig til Folkets hus om bistand til ordnede forhold og dermed var aksjonen øieblikkelig i gang.

Arbeidsgiverens blankett.
Løpnr. 1878

Blankett nr. 6.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon i Norge.

Til
Riksmeglingsmannen.

I henhold til „Lov av 6. juli 1933 om arbeidstvister“ § 28 meddeles, at arbeidsopsigelse er foretatt ved Bjarne Bergs Bilkarosseri i Kvern

Bedriften er ~~anslutet~~ ikke tilsluttet Norsk Arbeidsgiverforening.*)

2 eksemplarer av gjeldende overenskomst vedlegges.*)

Tvisten gjelder Arv av virksomhet

Konflikten berører arbeidsgivere, organiserte, ikke organiserte arbeidere, tilsammen arbeidere, derav kvinner . Opsigelsesfristen utløper 17/6.35

Hvis noen arbeidsgiver ønsker navnefortegnelse over de organiserte arbeidere, vil dette på forlangende bli sendt.

~~Forhandlinger mellom partene har ikke funnet sted.*)~~

Forhandlinger har funnet sted, men er avbrutt uten at enighet er opnådd.*)

~~Forhandlinger om tvisten pågår.*)~~

Blokade av arbeidsplassene vil bli iverksatt samtidig med arbeidskonflikten (inntreden.*)

Oalo den 17/6 1935 Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund
H. Hansen
(som språid eller lagforening)

Oversendes Riksmeglingsmannen.

Oalo den 17/6 1935

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
Sekretariatet
Arvid Hall

*) Det som ikke passer overstrykes.

Forhandlingene tok til, men ifølge Arbeider-Avisen for 12te ds. "er disse brutt og plassene vil sannsynlig bli opsagt og konflikt vil inntre".

Kjenner vi hr. Berg rett, så tror jeg han er kar for å si op plassene selv, uten medvirkning fra Folkets hus, da han så vidt oss bekjent, ikke har nogen forpliktelser hverken i den retning eller i nogen annen.

Det er en selvstendig bedrift som er oparbeidet ved hans personlige dyktighet og allsidige evner, uten statsstøtte og krisebevilgninger, og han akter neppe å søke arbeiderregjeringen om fremtidig støtte.

Men en ting er sikkert at ved denne aksjon har Folkets hus opnådd å stanse en lovende bedrift i dens utvikling til skade både for arbeiderne og bygden, og arbeiderne selv får neppe megen glede av å telles blant de organisertes rekker.

De blir et plus til det før så store tall av arbeidsløse.

Det var å ønske at alle rett-tenkende mennesker utover bygdene legger sig diktaturpolitikens velsignelser på minne, så de ved næste korsvei ikke er i tvil om hvilken vei fører frem til hele folket i arbeid eller til arbeidsløshetens og forsorgens rekker.

Denne lille kverking på Byneset er bare en bagatell i diktaturets tvangspolitikk, men mange bekker små gjør en stor å, heter det, og det må ethvert samfundsgagnig innstilt menneske være opmerksom på til opgjørets dag kommer.

Selvstendig arbeider.

ARBEIDER AVISEN

ARBEIDER FRITT

Folkets hus forsøker å kverke en privat bedrift på Byneset.

På Byneset begynte for endel år siden en amerikansk — Bjørns Berg — med en bestyrtede bedrift basert på snule og strøketarbeide. De nieste årene har denne bedrift utviklet sig, idet han har gått over til bygging av betongkonstruksjoner, og arbeidet er blitt merkjent som meget godt og fogmerdig så bedriften har hatt fullt op av arbeid. Det har til sine tider vært bestyrtelig 8 mann — alle bygdefolk — som har hatt fast arbeid så å si året rundt, og det er en goddelig foretaks i disse tider. Men hvor lenge var Adm. i paritet? — Misunnelse er en farlig sykdom og den begynte etter hvert også å gjøre om sig her som så mange andre steder i vårt land så snart et lite eller en liten bedrift kommer i virksomhet. De får disse foretaksomme folk efter hvert stille bekjentskap med den fylting i vårt land som har innført til symbol og der Lovens valgprag: «Hels folket i arbeid». Dette med hammen er forøvrig helt betegnende, da mangler det derimot eendillig på at valkpragget skal gå i oppfyllelse.

Verdige bedrift har alt fått sin vante gang. Men det har nok ulast en tid og velvillige sjeler har pustet til nu og da, og Folkets hus har selvfølgelig hatt sine forutsetninger til i forbindelse med den lille organisasjon det var her på Byneset. Men så lenge arbeiderne selv fikk det fremstøtt nok krav om å komme inn under hammenens velsignelse har de ledende herre i Folkets hus ikke vært anseende til å sette seg. Men for pluss det det kverking utelukkende, misunnelse og ngstasjonen har utført sin sukkersøte misjon — et av arbeiderne her vendte sig til Folkets hus om bistand til ordnede forhold, og dermed var aksjonen etablert og igangsatt. Forhandlingene tok til i følge Arbeider-Avisen for 12te ds. er disse brutt og plassene vil sannsynligvis bli opsagt og konflikt vil inntre. Kjenner vi hr. Berg rett, så tror jeg han er kar for å si op plassene selv, uten medvirkning fra Folkets hus, da han så vidt oss bekjent, ikke har nogen forpliktelser hverken i den retning eller i nogen annen. Det er en selvstendig bedrift som er oparbeidet ved hans personlige dyktighet og allsidige evner, uten statsstøtte og krisebevilgninger, og han akter neppe å søke arbeiderregjeringen om fremtidig støtte. Men en ting er sikkert at ved denne aksjon har Folkets hus opnådd å stanse en lovende bedrift i dens utvikling til skade både for arbeiderne og bygden, og arbeiderne selv får neppe megen glede av å telles blandt de organisertes rekker. De blir et plus til det før så store tall av arbeidsløse.

Det var å ønske at alle rett-tenkende mennesker utover bygdene legger sig diktaturpolitikens velsignelser på minne, så de ved næste korsvei ikke er i tvil om hvilken vei fører frem til hele folket i arbeid eller til arbeidsløshetens og forsorgens rekker.

Denne lille kverking på Byneset er bare en bagatell i diktaturets tvangspolitikk, men mange bekker små gjør en stor å, heter det, og det må ethvert samfundsgagnig innstilt menneske være opmerksom på til opgjørets dag kommer.

Selvstendig arbeider.

HUSMENNENE SOM BLE BORTE PÅ SJØEN

AV LARS TORE LANGØRGEN

Ved juletider i 1763 omkom tre unge menn fra Byneset på sjøen. To av mennene bodde i Langørgenbukta. Det var Jon Olsen (Byviken) Langørgen og Ole Andersen Langørgennøstet. De var jevngamle, begge var 32 år, og sikkert gode kompiser.

Jon Byviken var gift med Karen Christoffersdatter. De hadde fire barn: Elen på ni år, Kristoffer på seks år, Marit på tre år og Anne, som ennå var bare spedbarn. Om Ole Langørgennøstet vet vi ikke annet enn at han ble far til en sønn i 1764, etter at han hadde omkommet.

Den tredje var Peder Olsen Høg. Han var året eldre enn Jon og Ole og bodde på husmannsplassen Frøsetgjerdet, som lå der Frøset Fallet ligger i dag. Peder var født i Børsa. I 1756 ble han gift med Mali Karlsdatter Vevik (skrev seg da Rye). De hadde barna Ole på sju år, Peder på fire år og Erik, som var drøyt året.

Navnet Byviken er første gang nevnt i skriftlige kilder i Olav Engelbrektssons jordebok fra

ca. 1533. Her står det: *Også 1 spann rente årlige år i Langørgen i Bywiik på Nææss av Bersvein Bjørnsson fordi han slo Karine Asmundsdatter så hun fikk et dødt barn.* Det var altså oppsitteren på Langørgen som måtte avstå 1 spann (15,43 kg smør, eller varer av tilsvarende verdi) årlig til erkebispestet i Nidaros som følge av sin hardhendte framferd. Dette skjedde i Erik Valkendorfs tid som erkebiskop (1510-1522).

Husmannsplassene Byviken og Langørgennøstet lå ved sjøen, i området der gårdene Bukta og Fjøshaugen ligger i dag. Dette var før disse gårdene ble utskilt som selvstendige bruk, og husmannsplassene lå under Langørgen øvre (senere Gudmundsgarden) eller Langørgen nedre (senere Bengt-garden). I siste halvdel av 1700-tallet forsvinner navnene Byviken og Langørgennøstet. I stedet får vi navnet Langørgenbugten, og enda senere Bugten.

Den første husmann som er nevnt på plassene i Langørgenbukta, er Erich Erichsen

Frøset Fallet, 1980. Foto: Yngve Lintoft/NTNU UB.

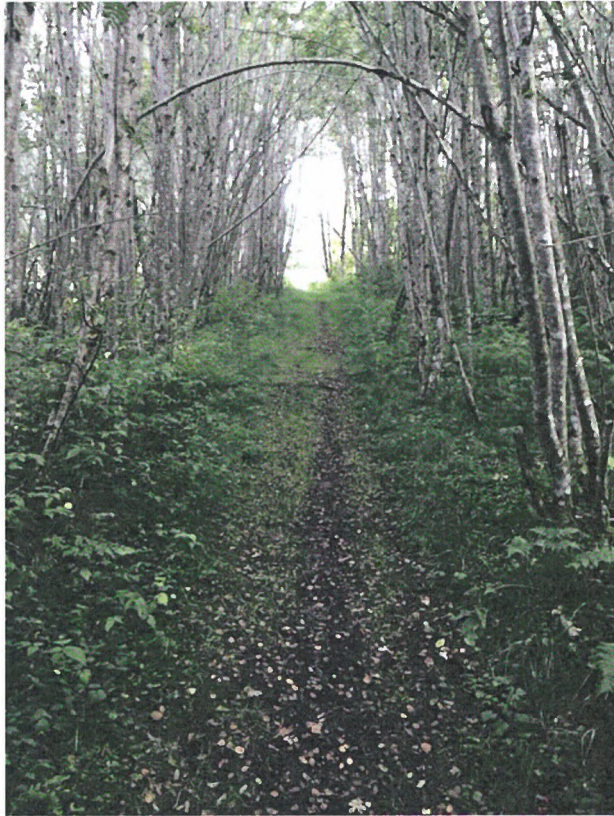
Deler av Byviken. I forgrunnen Byaberget med kai. Maleri av Birger Langvik.

Langørgennøstet. Han døde i 1670. I 1674 ble Ingebrigt Erichsen gift med Sara Knudsdatter. Ingebrigt kan ha vært bror eller sønn av Erich. Saraveien, som går langs Bjøra fra sjøen og opp til gården Bjørdal, er oppkalt etter Sara Knudsdatter. Arnt Olsen Frøseth

skriver at Sara brukte denne veien til arbeidsvei, og at hun rimeligvis hadde dagarbeid på Hoem. Like sannsynlig må det være at hun oppfylte en form for arbeidsplikt på en av Langørgengårdene, siden plassen hun bodde på lå under en av disse.

Tunet i Bukta, 1980.

Parti av Saraveien. Foto: Lars Tore Langørgen.

Det ser ut til at flere familier holdt til i dette området samtidig. 17. desember 1676 er følgende innført i kirkeboka: *Hr. Hans hjemme og absolverede j tøs ved Langørgennøste besoven af Anders Klefstad*. Hr. Hans var presten Ole Henriksen Strøms medhjelper. Med *absolverede* menes det skriftemål, en kirkestraff for leiermål (samleie utenfor ekteskap). "Tøsen" var for så vidt heldig, da hun slapp å bli *public absolvered*, dvs. at hun unngikk å måtte skrifte offentlig foran menigheten i kirken.

Sara Knutsdatter er ikke den eneste beboeren på Langørgennøstet som har fått en vei oppkalt etter seg. Mikkellbakken ligger rett vest for Fjøshaugen, og går fra sjøen og opp mot Sofustrøa. Denne veien har fått navn etter husmannen Mikkell Langørgennøstet, som i følge kirkeboka døde i 1741.

Husmennene nede ved sjøen ble kalt strandsittere, og livnærte seg og sine familier hovedsakelig ved fiske. Rundt juletider er det ikke

Gårdene Fjøshaugen (nærmest) og Bukta. Til høyre ser vi veien opp Mikkellbakken, som har fått navn etter husmannen Mikkell Langørgennøstet. Foto: Fjellanger Widerøe 1952.

uvanlig med storm og uvær, men Jon, Ole og Peder hadde ikke noe valg. De måtte ut på sjøen for å skaffe mat. Vi vet ikke sikkert hva som skjedde. Det eneste vi vet er at de aldri kom tilbake fra fiske. Båtene var ikke robuste nok til å tåle en tøff vinterstorm, og det mest sannsynlige er at de har de forlist. Av kirkeboka kan vi se at det var begravelse fra Byneset kirke den 2. januar 1764. Det er slått en klamme rundt de tre navnene, og med sirlig håndskrift er følgende merknad innført: *Blev borte på Søen.*

Enken etter Peder Olsen Høg, Mali Knutsdatter, flyttet til plassen Seiberget under Frøset. I 1767 mottok hun 1 ort fra fattigbøssen. Fattigbøssen sto i kirken, og hvert år før jul ble pengene talt opp av presten og fordelt til bygdas fattige og trengende. 1 ort mottok hun også i 1768, og i 1769 var beløpet halvert til 12 skilling. I 1770 fikk hun datteren Marit med Sjur Sivertsen Frøset og i 1777 fikk hun sønnen Anders med Ole Tostensen Haugum.

Enken etter Jon, Karen Christoffersdatter, fikk det heller ikke enkelt med fire mindreårige

barn å forsørge. Fra 1767 mottok også hun penger fra fattigbøssen. De påfølgende årene fikk Karen 1 ort årlig, og i 1771 var beløpet økt til 1 ort, 12 skilling. I 1788 ble eldste datter Elen gift med Jon Olsen Hove. De bosatte seg på husmanns-plassen Hangerskjæret. Hit flyttet Karen. I 1801 var hun 73 år gammel. I folketellingen fra samme år står det: *Konens moder. 1.gang enke. Almisselem.* Hun kom seg aldri ut av fattigdommen.

Kilder

Folketellinger, kirkebøker og bygdebøker fra Byneset.

BLEV KVALT AV RØYKEN

Paa en gaard på Byneset hændte forleden en sørgelig ulykke, idet en gammel mand ved navn Ole Vorseth mistet livet ved ildebrand. Den gamle mand, som bodde alene, fandtes liggende død i sengen i sovekammerset, kvalt av røyken. Folkene paa nabogaarden som ganske snart opdaget ilden, som man gjætter kan skrive sig fra en nedfalt glo fra ovnen, ilet straks til hjælp og fik branden slukket, uten at denne gjorde synderlig skade paa bygningen. Ole Vorseth var gaardbruker og 86 aar gammel.

Nordisk Tidende, 23.05.1929

FRA BYVIKINGERNES UNDOMSFORENINGES AVIS "BYVIKINGEN", STIFTET 1894

Tellefon

Det snakkes om at vi skal faa tellefon herude på Byneset ogsaa og det blir vist ikke bare med snakket heller. Det er alerede nædsat en komite af vore mest fremskridslystne mend, til at forberede sagen.

Hvis man for 50 aar siden havde sagt at om en vis tid skulde man faa sidde i sit gode hus og tale med folk kvarsomheldst inden bygden, ja til og med i Trondhjem vilde vore gode foreldre og besteforeldre have anseet denne tanke for den rene galskap. Men det er nu bleven til virkelighet og der fordres kun litt tiltag og penge. Det er muligt at tellefonen i fremtiden vil bli nødvendig i hvermanns hus eller i allefald der hvor der drives noget slags forretning. Men endnu kan det ikke være tale derom. Det er sagt at meieriene må staa i forbindelse med sine kunder i Trondhjem og at man vil miste sine bedste kunder om det ikke blir saa at de faar give sin ordre efter melk naarsomhelst. Dette kan synes at have noget for seg. Men hvis man nøiere betrakter det, vil man finde at med den ordning som tænkes sat igang på Byneset, vil den nytte meieriene faar af tellefonen være liten eller ialfald ikke dække omkostningerne. Det vil da bli tre sentralstasjoner at opringe før man kan komme i forbindelse med vedkommende og det er vel de færreste melkehandlere som har tellefon. Men begeistringens synes at have grebet alle meieriinteresserte saa de tror at tellefonen er et universalmiddel mod alle de ulemper hvorunder meieriene lider. Og for andre folk

inden bygden vil tellefon være til godsom ingen nytte, kun en luksus som ikke er riktig billig heller. Jeg har hørt nevne en anlægsum af 16 kr. Som vistnok er adskillig for liten og dertil kommer løn til betjeningen paa en sentralstasjon, avgift til Guldals telefonselskap vedligeholdelse av linjer o.s.v. Altsament blir seg til en anselig sum i årlig utgift og nytten og inntækten hvor meget blir det. Skulde man tenke paa at faa en ledning ud over Byneset maatte den staa i direkte forbindelse med Trondhjem og saa undgik man de tidspillende opprigninger og conektioner. Men sjeffen vil nok snakke med datteren og hvor herren gaar følger hom hans svende.

Vor adelslekt trækker jo alt omkring til sig som magneten og da kan de vel tillade sig den luksus at ha tellefon. O tenk da hvor herligt at faa lykønske den store bror på fødselsdag og modtage det begeistrede, Tak! Tak. Jeg er hos eder i aanden. Jeg vil råde den mand fra Byviken som er medlem av komiten til at lægge sin dygtighet og energi ind paa noget andet fx. en tidsmæssig vei til Trondhjem, et kværnbrug et tæglrørsfabrik en forbrugsforening eller lignende. Noget som man kan have nytte av og saa lade tellefon være tellefon til vi faar bedre brug for dem.

BESØK FRA AMERIKA 2017.

AV ARNE HÅBJØRG

Det har vært noen besøk også i år fra Amerika som har vært på leiting etter sine røtter. Alle har fått hjelp til å finne hvor deres forfedre eller mødre kom fra, samt at de har fått påvist stedet hvor forfedrenes bosted lå. Kanskje kan det være flere som har vært her som vi ikke har kjennskap til, i tilfelle beklager vi at de ikke er med i omtalen.

Eric Bowers bor i Bozeman i Montana. Han er barnebarn av Martin Olsen og hustru Marvel. Martin Olsen's far kommer fra Gaustad Perstu. Eric kom til sin slektning Tore Haugan her på Byneset i slutten av april på et kort dagsbesøk. Han ønsket å se hvor hans forfedre kom fra og han besøkte gårdene Røstum, Gaustad Perstu og Langørgen.

Eric er utdannet flyver og flyr for US Air Force og er stasjonert i Ramstein Air Base i Tyskland. Basen ligger i nærheten av Kaiserslautern.

Anledningen til besøket var at Eric skulle fly til Værnes med en amerikansk marinegeneral til et toppmøte med amerikanske og norske diplomater.

Eris's mor Joan Olsen har sine aner fra Byneset, mens hans far har både franske, engelske og tyske forfedre. Hans bestefar var gruvearbeider i Helena, Montana og han levde til han var 94 år gammel. Bowers familie har bodd i Montana i fire generasjoner.

Eric er gift med Katie og har en datter Amelia som er tre år og en sønn Wes som er ett år.

Vertskap for besøket var Tore og Anita Haugan.

Ekteparet Lynn og Jim (James) Gulliksrud kom 12. mai på et kort besøk. De reiste over store deler av det sørlige Norge for å se på steder hvor deres opphav kom fra, Jim her i Trøndelag og Lynn på flere steder på Østlandet.

Jim's oldefar var Ole Jonsen Berg fra Jo-gjerdet under gården Opland her på Byneset. Ole's datter Ester ble gift med Marshall Robbe. Deres datter Joyce født 1928 ble gift med Lawrence Gulliksrud. De fikk 8 barn.

Fire av barna overtok gården som Lawrence dreiv og bygde opp en stordrift med melkeproduksjon i Strum, Wisconsin. Gården har 2000 melkekyr og drivr det aller meste av jorden i denne bygda. Det er i alt 27 mennesker ansatt på gården, de har egen dyrlege som bl.a. sørger for inseminering av kyrne, det blir i gjennomsnitt 6 kyr pr dag i alle årets dager. Kalving foregår hele året og det kommer mellom fire og to kalver hver dag.

Byneset historielag besøkte denne gården ved sitt Amerikabesøk i 2015. Historielagets besøk var på en søndag og således ble vi også med på gudstjenesten i bygdas kirke. Etter prekenen ble vi invitert til kirkekafe i kjelleren under kirka der de hadde et stort lokale.

En meget minnerik dag blant folk med avstamning fra Byneset.

Torger Frøseth til venstre, Jim Gulliksrud, Alfred Kviseth og Lynn Gulliksrud.

Etter deres besøk på Byneset reiste de til Skjåk, Lom og Vågå for å møte slektninger. Lynn med pikenavnet Peterson kom fra disse bygdene i Norge.

Jim's familie Gulliksrud kommer fra Hurdal og Nannestad hvor de møtte slektninger.

Vertskap her var Alfred Kviseth og Torger Frøseth.

Joanne Øyen kom hit 21. juni 2017 for å se på hvor hennes mann Nils Øyen hadde sine aner. Nils var barnebarn av Anders Brendsel og hans store ønske var å besøke Byneset. Dessverre døde han i 1999 bare 60 år gammel, så Joanne kom alene.

Nils vokste opp på Anders Brendsel's

farm i Baltic Sør Dakota som hans mor Marie Brendsel og hennes mann Adolf Øyen overtok. Nils arbeidet innenfor assurance og Joanne var lærerinne.

Joanne fikk oppleve Brendsel gård, hun fikk også se på leirrasen som gikk like nedenfor gården. Byneset kirke er alltid interessant for tilreisende. Hun besøkte kirke og kirkegården. Videre gikk turen til Mule Jensgarden (Kåret) hvor Knut Mule (Knut Larson) ble født.

Knut Larson er far til Berthe Larson som ble gift med Anders Ingebrigtsen Brendsel, besteforeldre til ektemannen Nils.

Vertskap var Arne Håbjørg.

Eric Berg og søster Susan (Suzy) med familier besøkte Byneset 2. august 2017.

Eric Arthur Berg og kona Andrea Leigh Yao og barna Allie Kate og Sonja kom for første gang til Norge og til deres forfedres fødested. Eric var oldebarn av Ole Jonsen Berg fra Jøgerdet.

Ole Jonsen Berg sin sønn Harold Berg og kona Ruth besøkte Byneset i 1972 som de første fra 2.generasjon utvandrere. Ruth's far var født Solem og kom fra Soknedal. Harold snakket en del norsk og forsto det meste. De var her i 3 uker og var bosatt hos Elen og Ole Kviseth.

Harold hadde en sønn Normann som alltid hadde ønsket å besøke Byneset. Dessverre døde han i 2016 og sønnen Eric følte de var han som måtte holde kontakten senere.

De besøkte Island og store deler av Norge på

Eric og Susan Berg med familier.

sin reise, blant annet i Oslo og Bergen. De opplevde Vestlandet med fjorder og fjell og Flåmsbanen.

Både Eric og Andrea er utdannet jurister og har sitt arbeidssted og bolig i Chicago.

Susan er gift med David Lion. Han var født og oppvokst på en farm i Iowa sammen med 11 søsken. Hans forfedre var fra Tsjekoslovakia. Paret hadde også med seg to barn, begge med typiske norske navn som Marit og Henry.

Suzy arbeider som personellansvarlig for et amerikansk konsern som har avdelinger i mange land. Suzy er utdannet jurist og arbeidet ved firmaets avdeling i Bern Sveits.

På Byneset var de opptatt av å se hvor forfedrenes plass Jo-gjerdet lå. I dag er plassen nedlagt og omgjort til jordbæråker hos Olav Opland. Et besøk i Byneset kirke var naturlig og på kirkegården ble gravstøtter beskuet. Inne i kirka var det høytid over å se hvor deres oldefar var døpt og konfirmert. En steinkirke fra 1100 tallet var de ikke forberedt på å møte.

Videre gikk besøket til Tordis og Arne Håbjørg før visitten ble avsluttet på Lerdal øvre hos Alfred Kviset og familie. Alfred hadde invitert mange av de nærmeste slektninger til mat og hyggelig samvær. En meget hyggelig kveldsstund for alle der kontakten mellom folk i Amerika og på Byneset ble opprettet.

Både Eric og Suzy var begge meget opptatt av sine norske forfedre, hvor de levde, hva de arbeidet med og hvordan folk ordnet seg med mat og klær. Kort sagt, alt om oldefarens liv før emigrasjonen til Eau Claire i Wisconsin våren 1881. De håpet på å komme snart tilbake for å lære mere om historie og levesett i Norge.

De amerikanske besøkende beskrev at besøket deres på Byneset var som en drøm, dette var en magisk opplevelse de aldri ville glemme.

Vertskap under besøket var Alfred Kviseth.

Russ Hansen med kone Linda, sønnen Ryan og kone og et barn kom til Byneset på leting

etter sine forfedre. Familien kom hit til Byneset lørdag 12. august.

Hans kone Linda var aktiv innenfor miljøet for slektsgransking. De kontaktet Byneset kirke og kontakt ble opprettet. De bor i byen Shelton som ligger litt vest for byen Seattle i Washington.

Russ Hansen, familiens eldste, har aldri visst noe om familiens opphav. Bestefaren som kunne ha fortalt noe døde tidlig og faren fortalte heller ingen ting.

Det var Russ' oldefar som utvandret. Han het Mathias A. Bjørnhaug og var født i 1834, døpt og konfirmert i Byneset kirke. I 1862 ble han gift i Trondheim med Anna Oline Olsdatter.

Han bodde både i Tromsø, Hammerfest og Stavanger før han utvandret til Amerika.

Russ er gift med Linda og de har begge arbeidet med å finne Russ' røtter i Norge. Hun er av tysk og irsk avstamning, mens Russ også har aner fra Sverige. Sønnen Ryan, kona Marie og datteren Levy på 16 år er også med på turen.

De fikk sett seg om i Byneset kirke, der de fikk møte Heidi Klefstad som er en av deres

slektninger her i Norge. Videre besøkte de stedet der plassen Bjørnhaug lå. Bjørnhaug fellesbeite ligger i dag i det samme området og beboelseshuset der ligger akkurat der stua på Bjørnhaugplassen lå.

På plassen vokste det opp 13 gutter. Dessuten ble det født en jente og to gutter til som døde som småbarn. En kan bare ane hvilke arbeidsoppgaver det var på plassen da barna var små.

Plassen fødte 1 ku og 5 sauer i følge folketellingen 1865. Det var nok ingen åtte timers dag på plassen der nei, tida gikk nok med til å skaffe mat og klær til hele familien.

Under oppholdet på Byneset sa Russ at dette var den største dagen i hans liv. Han hadde fått vite om røttene sine, besøkt bygd og kirke og fått svar på mange spørsmål. Han og familien var fasinert av Norge og det de ellers hadde opplevd i turen de hadde gjort i oldefarens heimland. Han var rørt over det han nå fikk vite og oppleve.

Deres guider her på Byneset var Helge Venås og Arne Håbjørg.

Marie til venstre, Ryan, Russ og Linda Hansen foran tomta på plassen Bjørnhaug.

POSTGANG FOR 130 ÅR SIDEN

AV HELGE RYE

De fleste har vel mottatt postkort fra syden lenge etter at avsenderen har kommet hjem (med full kvote av tollfritt). Ole K Rye sendte et brev til sin far fra Norway i Michigan. Poststemplet den 13/9 1886, restemplet i New York 15/9. Brevet er mottatt på Bosberg

meieri den 2/10 1886. Sånn ca. 20 dager.

Tenkt reierute: Hest til Chicago. Tog til New York. Båt til Liverpool. Tog til Grimsby. Båt til Kristiansand og Oslo. Tog til Trondheim. Hest til Bosberg meieri.

INNBYDELSE TIL STORMYRSTAFETTEN 1944

Byvik	Oddmund Gulteig
Åsen	Torger Kviset
Spongdal	Ole A Brå
- og Ball	Lars Vevik

Undertegnede innbyr herved idrettsinteressert ungdom i Byneset til deltagelse i «Stormyrstaffetten-1944» som arrangeres søndag 20 august d.å.

Løpet blir i fire etapper i år som i fjor.

1.etappe 600M, 2.etappe 800m, 3.etappe 240m og 4.etappe 200m.

Vi tør be mottakeren av denne innbydelse tale med inntreserte gutter om arrangementet. I fall lag blir satt opp bes de meddelt undertegnede helst skriftlig innen mandag 14 august.

Opprop kl ½ 2 og start kl 2.

Ærbødigst for idrettskomiteen i avholdsungdomslaget
Sverre Leif Skjervold
formann

HVOR BLE DET AV INGEBORG LARSDATTER?

AV KNUT OLAV AASEGG

Når vi sitter og leser om de forskjellige familier og slekter i de tre første bindene av Byneset Bygdebok ser vi ganske ofte at noen barn i en familie er født - men ikke mer. Mange finner vi igjen som konfirmerte, og så blir de borte.

Slik var det under "Hanger plass Skallen", på side 92 i bind II av Byneset Bygdebok. Der ser vi at Elen Eriksdatter Hangerskjæret, f. 1836 har tre barn med tre forskjellige menn. Berit, den nest eldste vet vi om. Hun ble bortsatt som fosterdatter på Hangerskjæret, og døde der bare 22 år gammel. Oluf, den yngste, vet vi flytta til Åfjord og stifta familie der. Der er det stor etterslekt som vi har fått god informasjon om av hans barnebarn Torhild Hansdatter Hanger, f. 1953.

Så har vi første barnet til Elen, Ingeborg, f. 1856. Hvor ble det av henne? Hun ble døpt i Byneset kirke den 7. desember i 1856, og konfirmert samme sted 20. oktober i 1872. Så finner vi ikke mer om henne.

Hanne Karin Myhre

Så - i midten av januar i 2017 fikk jeg e-post fra ei dame som heter Hanne Karin Myhre. Hun kunne fortelle at hennes oldemor het Ingeborg og var fra Byneset! Hanne Karin er født i Harstad i 1954, slik som hennes mor og bestemor. Det betyr at Ingeborg Larsdatter hadde reist nordover en gang i sine unge dager. I kirkeboka for Byneset står hun oppført som utflyttet fra Byneset i 1876. Vi finner henne neste gang i kirkeboka for Trondenes ved Harstad som innflyttet, men det er ikke før i 1881. Hvorfor reiste Ingeborg nordover? - og på hvilken måte? Reiste hun alene eller sammen med noen? Hvor var hun før hun kom til Trondenes?

For å finne ut dette måtte vi se nærmere på far til Ingeborg, Lars Altsen Aunet som han skriver seg i kirkeboka for Byneset ved Ingeborg sin dåp. Lars Altsen ble født den 14. januar i 1827 på Brålykken. Hans far Alt Lødensen kom fra Skaun, og ble plassmann på Brålykken. Da brukte de Braa som etternavn. Lars Altsen Braa - eller Braalykken som han også brukte som etternavn var dreng og gårdsarbeider på flere gårder på Byneset, og da brukte han etternavn etter hvilken gård han arbeidet og bodde på. Da Ingeborg ble født var han dreng på Aunet på Hangersletta på Byneset.

To år tidligere finner vi at Lars Altsen hadde et forhold til Olava Larsdatter Braa i Brå Larsstu. (Olava er halvsøster til min oldemor Randi Larsdatter Braa.) Dette forholdet resulterte i at Olava fikk en sønn, Gudmund Larsen Braa, f. 30. oktober i 1854 på Braa Larsstu. Gudmund er altså halvbror til Ingeborg Larsdatter. Da Gudmund ble voksen nok begynte han som fisker. Han var bl.a. en tid bosatt på Sunnmøre og livnærte seg som fisker der.

Så i 1876 ble Gudmund med i et båtlag med

flere bynesinger og seilte til Lofoten og Vesterålen. De ville ta del i det store Lofotfisket. Hva var vel da mer naturlig enn å ta med seg sin halvsøster Ingeborg som kokke om bord i båten nordover? Kanskje kunne det finnes arbeid for henne også der oppe i nord? Mest sannsynlig er det da at de seilte til Svolveær eller Kabelvåg.

Vi finner ikke mer om Gudmund og båtlaget hans før den 14. mars 1878. Da hadde de segla videre nordover og var da på fiske ved Langnes i Øksnes kommune i Nordland. Dette er et vanskelig havstykke. Store strømmer kommer inn fra nord som møter strøm og vind sørfra opp gjennom Gavlfjorden. Dette er et farlig havstykke for de som ikke er helt lokal-kjent. Det røk opp til storm, båten forliste og hele båtlaget omkom! Gudmund Larsen Braa omkom på havet der sammen med brødrene Erik Jakobsen Høiem f. 1847 og Iver Jakobsen Høiem f. 1851 fra Byneset, Nils Olsen Presthus f. 1847 fra Soknedal og Bernt Jørgen Svendsen, f. 1851 fra plassen Rygvald på Frosta. Prestens anmerkning "*Alle disse Personer omkom paa Søen under fisket ved Langnæs. Ingen af ligene endnu 14.5.78 gjenfundet*".

Dette måtte være et hardt slag for Ingeborg. Nå hadde hun mistet sin halvbror og sine venner, og hadde derfor ikke noen "returbillett" tilbake til Byneset. Men kanskje var det bedre for ei husmannsjente fra Byneset å få seg arbeide der oppe? I hvert fall finner vi at hun fikk sitt første barn, Henriette Marie Olsdatter den 31. desember i 1879 på Vågan i Nordland. Døpt i Vågan kirke den 1. august i 1880. Far er Ole Harder Hansen, f. 1854 i Halsebø i Harstad. Ingeborg og Ole var ikke gift på den tiden. I kirkeboka for Vågan står det at de da bodde på Brettesnes, som ligger helt sør på øya Store Molla. Sannsynlig at Ingeborg hadde fått arbeid på den store fabrikken der. Brettesnes har også hatt betydning som fiskevær. Gode havneforhold og kort vei til fiskefeltene gjorde at særlig små båter har brukt Brettesnes som base

under Lofotfiske, og er ei god havn som er naturlig å benytte før seilas videre nordover gjennom Raftsundet.

Henriette Marie finner vi senere i 1903 som utvandrer til Amerika. Det er stor sannsynlighet for at finnes etterkommere av henne i USA. Vi har visse spor i den retning.

Ingeborg og Ole ble gift den 10. juli 1881 i Trondenes kirke i Harstad. De bosatte seg på Brokvik sør for Harstad. De fikk 9 barn og har stor etterslekt. Ett av barna er Inga Oline, f. 28. august i 1890. Hun giftet seg med Daniel Bernhard Solstad. De fikk ei datter, Elly, f. 14. juli 1922. Dette er da mor til Hanne Karin som tok kontakt med meg i januar 2017.

Det må legges til at Hanne Karin har vært medlem i Byneset Historielag siden 2013! Hun bor nå i Vinne i Verdal.

Dersom vi ser nærmere på anene til Alt Lødensen på Brålykken og deres etterkommere, finner vi disse på flere gårder og plasser på Byneset, og også på Åsegg og Ramsøya i Osen kommune.

Ved stor hjelp fra min svoger Arne Einar Brun på Heimdal holder vi nå på å "nøste opp" og registrere hele denne slekta som kom fra Skaun til Byneset tidlig på 1800-tallet. Arne Einar er fra Stø i Vesterålen, og med sin store lokalkunnskap om geografien i Vesterålen og Lofoten-området er han til uvurderlig hjelp.

Slik kan tilfeldigheter rulle opp "mysterier" i slektsgranskingen.

BYNESET HISTORIELAG PÅ SOMMERTUR TIL ORKANGER OG LØKKEN LØRDAG 10. JUNI 2017

AV SISSEL HAUGRØNNING

Turen gikk med buss som kjørte påstigning rundt bygda. Til sammen 24 historieinteresserte og turglade passasjerer møtte opp.

Første stopp var på Orkanger ved Bårdshaug herregård der Thampaviljongen var i ferd med å gjenvinne fordums prakt. For oss som deltok på USA-turen med historielaget i 2015 var det spesielt og flott å se igjen bygningen. Sist vi så den var under demontering i Little Norway i Wisconsin. Thampaviljongen - "The Norway Building" - var opprinnelig bygget til verdensutstillingen i Chicago i 1893.

Etter at bygget kom tilbake til Orkanger, pakket i 3 store containere, høsten 2015, har det vært nedlagt mange tusen arbeidstimer med restaurering, utskifting av ødelagte deler og gjenoppbygging av paviljongen. Arbeidene er utført som dugnad av frivillige i prosjekt Heimatt, og vi møtte igjen prosjektleder Olav Sigurd Kvåle som gav en interessant orientering om arbeidene og bygget.

Byneset Historielag var den siste gruppa som fikk se paviljongen i Little Norway høsten 2015. Ringen var sluttet da vi også ble den første gruppa som fikk se den under gjenreisning på Orkanger.

Så gikk turen videre opp til Løkken og Orkla Industrimuseum der vi fikk servert kaffe og hjemmebakket skuffkake samtidig som Bjørn Krokdal fortalte om Christian Thams og hans virksomhet. Vi fikk også avdekket at Bjørn Krokdal arbeidet på Korsen rundt 1965.

Korsen var hovedforretningen til Byneset Samvirkelag og nærbutikk mellom Høyem Prestegards veg og Langlohaugen/Sollunda. Butikken brant ned i 1974.

Etter kaffe besøkte vi utstillingene om historien på Løkken verk som presenteres av både video, modeller og gjenstander. I jernbaneutstillingene står de eldste lokomotivene ved Thamshavnbanen og "Kongevognen". Den har synlig treverk i mørk eik med utskjæringer, setene er trukket med rødfarget bøffelhud og gulvteppet er i ren ull. Den har lysekroner i taket og luftevindu og speil i slipt krystall. Under åpningen av banen reiste H.M Kong Haakon VII med vognen, og den fikk sitt navn etter dette.

Så var det tid for å ta på hjelmen og gå inn i gammelgruva, også kalt "Arbeidets og Slitets Katedral". I 333 år var det bergverksdrift på Løkken Verk til gruva ble nedlagt 10. juli 1987.

Malmen i Løkkenfeltet ble funnet i 1652 og

gruvene satt i drift i 1654. Det viste seg senere at dette var en av verdens største forekomster av kobberholdig svovelkis. Inne i gruva ser vi fortsatt spor av kobber som grønt irr på bergveggene.

Malmen ble tatt ut ved fyrsetting. Store bål ble fyrt opp mot bergveggen slik at berget sprakk. Etter at røyken var luftet ut gikk bergmannen inn med hakker og brøt løs steiner som ble båret ut. I de første 250 årene var kobberet hovedproduktet, deretter kom en periode hvor man tok ut både kobber og svovel. De siste driftsårene var kobber, sink og sølv salgsproduktene fra gruvene på Løkken Verk.

Vi fikk en interessant vandring i gruvegangene med vår vert Bjørn Krokdal. Det var godt tilrettelagt for besøk og vi fikk virkelig sett innsiden av berget. I gruvegangene var det trangt og lavt under taket noen steder, andre steder sildret det vann. Vi så spor etter fortidens arbeider og kunne gjøre oss noen tanker om slitet i gruva.

Det største rommet man kan besøke kalles Fagerlisalen. Den brukes jevnlig til konserter og forestillinger. Etter en tur inne i fjellet følte selv en kjølig junidag i Trøndelag som varmende når man kom ut.

Retur til Orkanger gikk med Thamshavnbanen som var Norges første elektriske smalsporede jernbane da den ble åpnet i 1908.

I dag er Thamshavnbanen verdens eldste jernbane drevet på vekselstrøm som er i drift. Banen hadde passasjertransport fra starten og fram til 1963 da bussene tok over. Vognene er fortsatt nøyaktig de samme som i 1908 med rettryggede trebenker og tidsriktig informasjon til passasjerene.

Benyt Spyttbakke.
Spytning andetsteds i Vognen er forbudt.

Den, der overtræder dette Forbud,
kan af Konduktøren bortes fra Toget.

K. Th. Lore K'2

Fra Bårdshaug stasjon ble det en kort busstur til Bårdshaug Herregård hvor vi fikk servert en utmerket kjøttkakemiddag med dessert og kaffe før turen gikk tilbake til Byneset.

Takk til arrangementskomiteen i Byneset Historielag for nok en flott tur!

ÅPNING AV THAMSPAVILJONGEN 9. SEPTEMBER 2017

AV SISSEL HAUGRØNNING

Denne lørdag ble det ny tur til Orkanger for noen av deltakerne fra USA-turen i 2015 og Sommerturen 2017. Det var flott å se Thampaviljongen ferdig gjenreist. Det var lagt opp til en storstilt folkefest og åpningsseremoni med musikk av Trondheimssolistene, sang og dans og taler av blant annet tidligere eier Scott Winner, ordfører i Orkdal Oddbjørn Bang og kulturminister Linda Hofstad Helleland. De to sistnevnte klippet også båndene og erklærte paviljongen for åpnet.

Det er en flott opplevelse å besøke paviljongen som vil brukes til mange slags arrangement framover. De som ønsker å lese mer om historien og følge med på kommende aktiviteter vil finne informasjon på Facebook-siden "Project Heimatt / Prosjekt Heimatt"

KUØRA GRUSTAK A/S

AV KNUT OLAV AASEGG

I Byneset Bygdebok bind 6 er det skrevet om Gula Sandtak.

Det var ett sandtak til som bør nevnes, og det er **Kuøra Grustak A/S**.

Dette ble etablert i 1954 av Leidulv Volden og Johan Løvseth. De bygde opp ei maskin for å ta opp grus fra elva på en tysk beltebil av merke Krauss-Maffei. Denne ble etterlatt av tyske soldater ved krigens slutt i 1945. Bilen var 11,5 tonn, 6,9 meter lang og 2,4 meter bred. Motoren var 6-sylindret rekkemotor og hadde 135 hester. Dette var solide saker å bygge et verk på. Maskinen besto av et skrapeverk som dro grusen opp fra elva og sorterte den i 3 siloer, sand, singel og stein.

Det var Åsmund Aunan på Spongdal som sto for konstruksjonen og byggingen av verket.

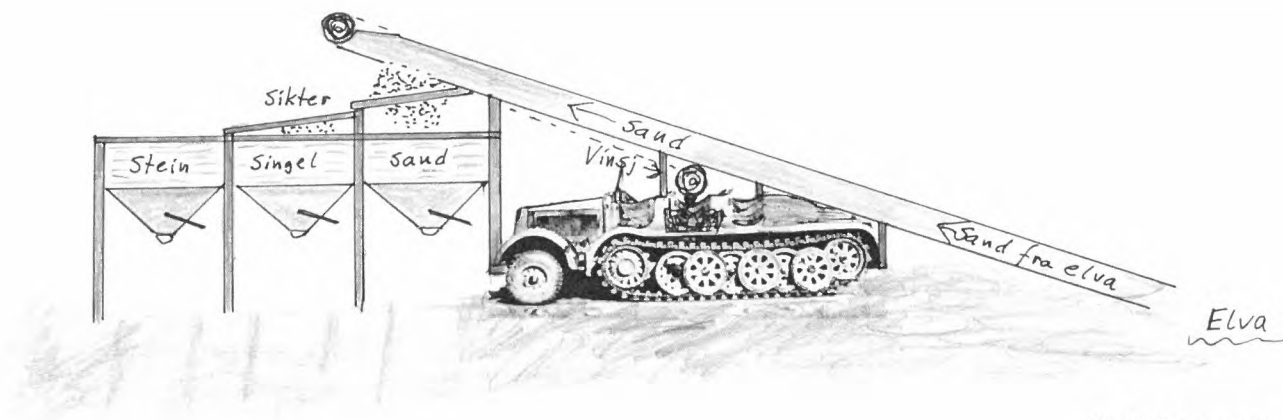
De første åra sto de på Øysand på Paul Lilleler sin grunn. Etter noen år flytta de over til Leinøra og tok opp grus på Molde Jensen sin grunn.

I tillegg til dette verket hadde de en Chevrolet lastebil 1951-modell, og etter et par år kjøpte de en Volvo 1955-modell. Begge lastet 2,5 til 3 m³ våt elvagrus pr. lass.

Til å dra vinsjen/opptrekket av grus ble det montert en Case traktormotor på siden av beltebilen. Denne ble snart for liten og så ble det montert en større traktormotor av merket Deering. Disse motorene ble startet på bensin, men ble slått over til å gå på parafin da motoren ble varm. Opptrekk av grus førte til stor slitasje både på sorteringsanlegget og "brua" fra elva og opp. Da kjørte de hele verket til Åsmund Aunan for reparasjon. Dette var stor transport så denne kjøringen måtte helst foregå på kvelds- eller nattetid da det var liten trafikk. En person ble plassert øverst på verket med ei trestang for å løfte opp strømledningene som gikk over veien.

Magnar Løvseth ble ansatt i firmaet da han kom fra Militæret i 1958, og arbeidet på dette anlegget hele tiden til det ble oppkjøpt av Mørtelverket i 1964. Han fortalte at motoren på denne beltebilen brukte ganske mye drivstoff. Det gikk ca 200 liter parafin på en tur til Spongdal med denne maskina.

Firmaet hadde fast leveranse av grus til Hårsaker Betongfabrikk på Heimdal som produserte betongstein, og til Trondheim Mørtelverk. Det ble også levert grus, singel og stein til flere bygg og veier på Leinstrand og Byneset.

III. K.O.Aasegg

Da verket begynte å bli nedslitt kjøpte de ei Landsverk gravemaskin til å ta grusen opp fra elva og opp i sorteringsanlegget. Denne ble for det meste betjent av Magnar Løvseth.

Lars Kristian Volden, sønn av Leidulv har vært til stor hjelp med opplysninger. Han var med sin far på anlegget her såframt han ikke var opptatt med skole.

Magnar Løvseth har også bidratt med mange opplysninger.

Tegningen er utført av Knut Olav Aasegg etter skisse laget av Lars Kristian.

Tekniske opplysninger om beltebilen er hentet fra Krauss-Maffei sine hjemmesider. Denne fabrikken var en av de største leverandørene av tysk krigsmateriell fra 1938 til 1945.

GLIMT FRA ARKIVET

Sjøhagen nordre/Hovsgjerdet (250/11). Bildet er trolig tatt i løpet av første del av 1950-årene. I dag er det bare stabburet som står igjen av disse bygningene. Nytt bolighus er bygd og bosatt.

HISTORISK VANDRING PÅ LANGØRGEN

AV LARS TORE LANGØRGEN

Historisk vandring på Langørgen,
søndag 8.okt. 2017 kl. 13:00

Oppmøte var på parkeringsplassen ved bade-
plassen i Langørgenbukta. Ca. 30 personer
hadde møtt fram. Det ble orientert om
Langørgens historie fra de eldste tider og
fram til i dag. Gårder og husmannsplasser i
området ble påvist og navngitt.

Turen gikk innover Hangerslettvegen og til
Bjøra, deretter opp Saraveien til Bjørdal. Her
ble det påvist flere husmannsplasser, samt
bakgrunnen for navnet Saraveien. Deretter

gikk turen over til Kanonplassen. Herfra
hadde vi fin utsikt over Langørgenområdet og
mange plasser og gårdsbruk ble pekt ut.
Videre gikk turen ned veien til Bekken, der
Byneset 4H disket opp med kaffe, kanel-
snurrer og vaffel i det nye selskapslokalet
på gården. De fleste støttet opp og bidro til
kjærkomne midler i klubbkassa. Bortsett fra
noen regnbyger midtveies, var været fint.

MEDLEMSKONTINGENT FOR 2018.

På årsmøtet i 2016 ble det vedtatt at kontingenten til Historielaget skulle forhøyes til

kr. 150,- pr. person.

Viktig !

Husk å skrive **avsenders navn og adresse** på giroen, enten dere bruker nettbank eller vedlagte giroblankett. Det er ikke nok å signere i signaturfeltet på giroblanketten da dette ikke vil vises når historielaget får kopi av din innbetaling.

Ønsker du imidlertid å støtte arbeidet vårt uten å binde deg som medlem kan du bruke samme konto og merke innbetalingen med "gave".

Og - riktig kontonummer er:

4200.37.13355

Vi takker hjerteligst for den støtten vi får !

Kvittering				
Innbetalt til konto	Beløp	Betalerens kontonummer	Blankettnummer	
	150,00		6441398856	
Betalingsinformasjon		GIRO	Betalingsfrist	☐
		☐ Underskrift ved girering		☐
Betalt av		Betalt til		
		Byneset historielag Knut Olav Aasegg Ringvålvegen 691 7074 Spongdal		
Belast konto			Kvittering tilbake	
Kundeidentifikasjon (KID)	Kroner	Øre	Til konto	Blankettnummer
H	150	00 < >	4200.37.13355	<6441398856>

JULEGAVETIPS!

Kalender for 2018

Historielagets tradisjonelle kalender med historiske bilder fra Byneset.
1 stk. kr. 100,-. 5 stk. for kr. 400,-

Byneset bygdebok 1-3

Gårds- og slektshistorie med rettelser Samlet 3 bind for kr. 1000,-.

Byneset bygdebok 4-8

bind 4, "Fra Odin og Tor til St. Michaelskirken på Stein" kr. 250,-
bind 5, "Organisasjonslivet på Byneset" kr. 250,-
bind 6, "Skole og næringsliv på Byneset" kr. 250,-
bind 7, "Husmannsvesenet og utvandringer til Amerika" kr. 250,-
bind 8, "Byneset gjennom tidene" kr. 350,-

"Konfirmanter på Byneset gjennom 150 år. 1856-2005."

Kr. 250

DVD'er:

- "Gamle arbeidsformer i landbruket"
viser Korndrift, Slåttonn, Torvtaking
og Kilenotfiske.
kr. 150,-

- "Julegrisen" viser slakting og
tilberedningsmetoder.
kr. 150,-

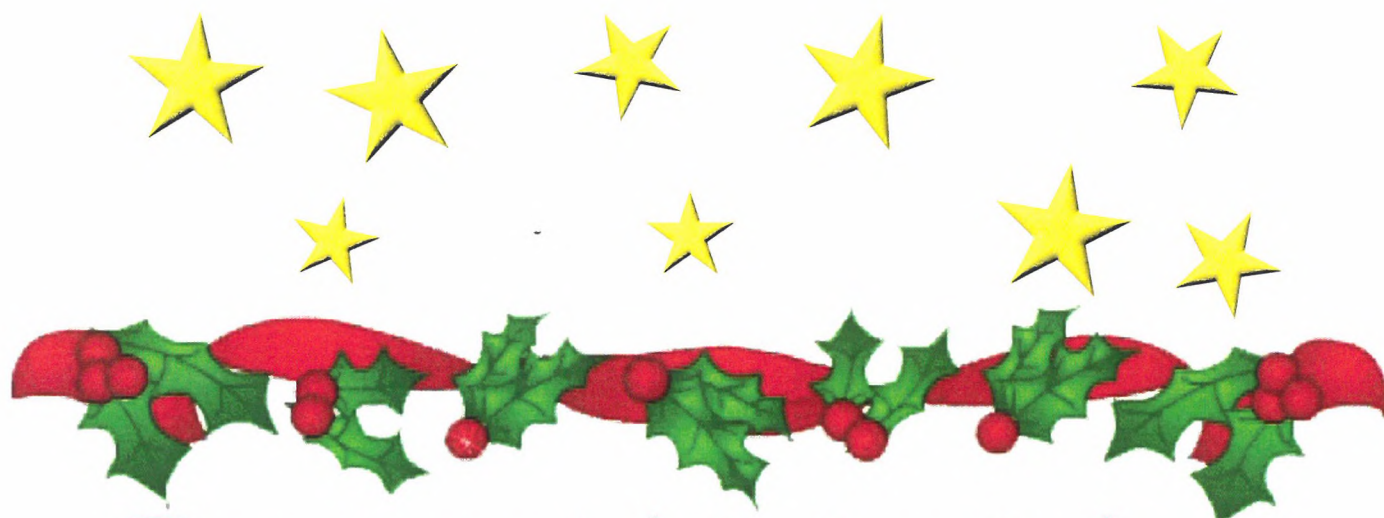
Historielagets Årshefte:

kr. 100,-

Salgssteder:

Alle artiklene er å få kjøpt ved COOP RYE eller
ved henvendelse til Historielaget (styremedlemmene).

Byneset historielag

Ønsker alle en riktig

God jul

og et godt nyttår

Har du en historie fra Byneset, eller noe lignende - lang eller kort,
som du mener kan være av interesse for neste Årshefte,
så er det bare å ta kontakt med Historielaget.
<http://www.bynesethistorielag.no/kontakt/>

Historielaget er også interessert i gamle bilder, av alle slag. Noen kan kanskje også brukes i
årshefter og i kalendere.

SVAR PÅ JULEQUIZ 2016

SPØRSMÅL - MANGE TEMAER I ALLE RIKER		SVAR
1	Hvilket dyr er Ursus maritimus?	ISBJØRN
2	Hvem er så langt tidenes yngste norske olympiske mester?	SONJA HENNIE
3	Hva slags bil er Pelle Politibil?	VW BOBLE
4	Hva er geithams?	EN STOR VEPS
5	Hva heter bokstaven Y i det greske alfabetet?	YPSILON
6	Hva var navnet på raketten som landet på månen 16. juli 1969?	APOLLO 11
7	Hvor mange tær har en hakkespett på hver fot?	FIRE (2 FOROVER/2 BAKOVER)
8	Hvilken farge er det på babord lanterne?	RØD
9	Byen ligger ved elven Istar og huser Allianz Arena	MÜNCHEN
10	Hva heter gårdsgutten til Bestemor Duck?	GUFFEN
11	I hvilket land bor Maoriene?	NEW ZEALAND
12	Ordtak: "Se og dø." Hvilken by?	NAPOLI
13	Hva kalles stjernen i det israelske flagget?	DAVIDSTJERNE
14	Hva heter den eneste kommunen i Aust-Agder, på bokstaven Å?	ÅMLI
15	Hva heter en dyreste gaten i det danske Monopolspillet?	RÅDHUSPLADSEN
16	Hva slags statsoverhode har Øst-Timor?	PRESIDENT
17	Hva er kubikkroten av 27?	3
18	Hvor mange kaffebønnefrø ligger inne i hver frukt på kaffebusken?	TO (2)
19	Hvem var helseminister i Norge i 1996?	GUDMUND HERNES
20	I hvilket år fikk Moder Teresa Nobels fredspris?	1979
21	Ordtak: "To carry coal to ..." Hvilken by?	NEWCASTLE
22	Hva kalles den greske og den romerske oldtiden?	ANTIKKEN
23	Hva gjør en somnabulist?	GÅR I SØVNE
24	Finnes det pingviner på Nordpolen?	NEI
25	Hvor mange landegrenser må du krysse hvis du kjører bil fra Norge til Portugal?	SEKS (6)
26	Hvilken tegneseriefigur holder til i Hodeskallegrotten?	FANTOMET
27	Hvor mange vinger har en loppe?	INGEN
28	Hva heter Europas høyeste, aktive vulkan?	ETNA (PÅ SICILIA)
29	Hvor i Norge finnes ifølge sangen "verden herligste kvin's"?	NØTTERØY
30	Hva er navnet på brua du må kjøre/gå på for å komme videre sørover?	VRENGEN BRU

Vinnere:

Olaug Klemmetsaune Haug, Bosberg

Janne Fallan Lorentzen, Mandal

Helge Melien, Bosberg

JULENØTTER 2017

Årets julenøtter er satt opp som 30 påstander fra ord og uttrykk brukt på Byneset. Alle er gitt 3 alternativer (A, B og C) hvor bare ett gir riktig svar. Det er altså 3 muligheter for svar på hver påstand. Kryss av for det du vet/føler for er riktig. Hel- og halvgardering dømmes til ikke avgitt svar. Lykke til, og GOD JUL ønskes alle, av Ole.

Bynesuttrykk					Din påstand		
	Oppgave	A: Betydning	B: Betydning	C: Betydning	A	B	C
1	ATTRABAU	Avbud	Bakdel på vedsag	Hesteslede som glir			
2	BEINBÆR	Sukkererter	Bakfot	Mager/tynn			
3	DUSSEMANG	Vinduspynt	Vugge flere barn i søvn	Uopplagt			
4	ERSJEN	Som holder seg inntil en	Do-behov	Være lei seg			
5	FIRHØLING	Buksesele med festesplitt	Knapp med fire hull	Vest til festbruk			
6	FÅRPINNJA	Pinnekjøtt	Vanskelig å få til	Tynne legger			
7	GNUTTU	Litt, en smule	Tørke trauet ved baking	Ulyd fra kua			
8	HONGRI	Sulten	Væske til slipestein	Ri hest uten sal			
9	INNPONNJ	Innunder	Lommebok for innerlomma	Husarrest			
10	JØMM KUL	Skjule graviditeten	Leke gjemsel	Dempe pannekul m/stål			
11	KJENG	Festekrok til bjelle	U-forma krok	Kortform for geitekilling			
12	LÆMSTER	Avkom av lemen	Stiv og støl	Åpen låvedør			
13	MØLN	Mølle	Ferdigbanka kjøtt	Kornavfall			
14	MÅG	Lett snørydding	Gråvær	Svigersønn			
15	NØVER	Høvelredskap	"Naken" bjørkeved	I minste laget			
16	OTY	Merke på hesteplog	Utrop ved overraskelse	Utøy (rotter, mus)			
17	PELLAR	Potetsorterer	Tablett	Grindstolpe			
18	PRAKKAS	Overtrekk mot nedbør	Plages med	Løs/skjev hestesko			
19	RAUVAHOMP	Rødfarget verkebyll	Gresstue med kløver	Rumpeball			
20	RUSKJE MY	Veldig mye	Renne på kjelke/slede	Betegner bratte bakker			
21	SJILJTE	Sette utfor på ski	Ekkelt, flaut	Tynn te-drikk			
22	SJØ-TE-MESS	Upålitelig	Kirkosalutt	Til kirka i båt			
23	SKÅLLJT	Oppkok	Hode	Stor sukkerskål			
24	TALLIK	Tallerken	Arabisk hodeplagg	Likpreken			
25	TVIHAK	Dobbelhake	Redskap til rotfjering	Fiskeredskap			
26	TVÆRRPLOG	Vriompeis	Plogharv	Plog som gir skjev fure			
27	UTAVÆR	Vær som er ute om vinteren	Finvær	Vestavær med vind			
28	VOKSTERVÆR	Årsgammel vær	Godvær	Siste snøfall om våren			
29	ØRKANDAG	Veldig varm dag/døgn	På ro-/seintur med nybåten	Hverdag			
30	ÅVELA	Veldig mye	Lå i senga på loftet	Vuggesang			

Besvart av:

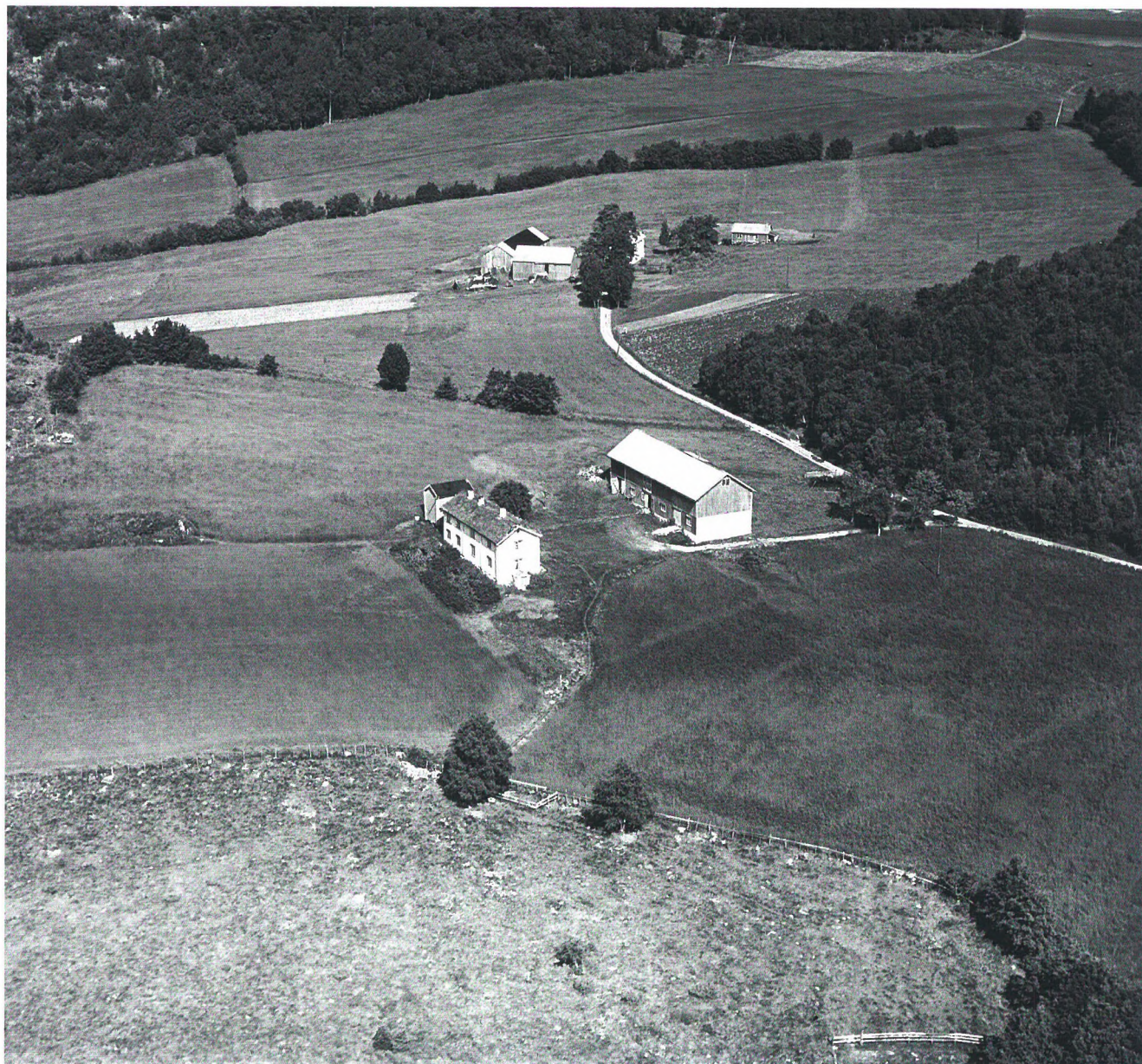
Navn: _____ Telefon: _____

Adresse: _____ E-post: _____

Sendes/Leveres til: Ole Arnfinn By, Martin Haugens v 23, 7070 Bosberg. Tlf/sms: 91519281. E-post: arn-b@online.no

Senest søndag 21.januar 2018.

Bokpremier til 3 vinnere med flest riktige/etter trekking.

HØGBERGET 1952 (GNR 239, BNR 2)

Høgberget ble fraskilt Stene Nistu i 1900. Jens Olsen Høyem, f. 1866 på Høyem Roesgardsgjerdet, d. 1948. Han reiste i 1888 til Ishpeming, Micigan i USA. Kom tilbake i 1897 og kjøpte Høberget av Stene Nistu og ble gårdmann her. Se om familien på side 435 i Byneset Bygdebok, bind 1.

Gården som ligger bak Høgberget, er Kongsvika (Gnr. 242, bnr 1). Denne gården står det skrevet en god del om i Byneset Bygdebok, bind 1, s. 465.